

Skötselplan för Ängsö nationalpark

RAPPORT 7181 | FEBRUARI 2025

Skötselplan för Ängsö nationalpark

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-7181-3

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2025

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2025

Omslagsfoto: Länsstyrelsen i Stockholms län

Förord

Ängsö nationalpark är en av Sveriges första nio nationalparker som bildades 1909 och är även en av de äldsta nationalparkerna i Europa. Ur ett internationellt perspektiv är det mindre vanligt att ett ålderdomligt odlingslandskap ges det starka skydd som ett beslut om nationalpark innebär. Det beslut som fattades 1909 har inneburit att en liten del av odlingslandskapet som dominerade landskapet i södra Sverige in på 1900-talet kunnat bevaras för eftervärlden. Ängsös ålderdomliga odlingslandskap är en sista rest av det odlingslandskap som nu nästan saknas helt i det landskapet. Ängsö har ända sedan tiden för bildandet varit ett omtyckt utflyktsmål.

Dåvarande Domänverket antog 1975 den första skötselplanen för Ängsö. 1984 beslutade Naturvårdsverket om en reviderad skötselplan som i sin tur ersattes av en ny skötselplan 1993. Denna skötselplan har tagits fram av Naturvårdsverket i nära samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län och ersätter tidigare skötselplan från 1993. Några av utgångspunkterna vid framtagandet av skötselplanen har varit att tydligare väga in att området ingår i det europeiska nätverket Natura 2000 och åtaganden som följer av det, bevarandet av områdets biologiska kulturarv och hotade arter samt målsättningar för besökare i Sveriges nationalparker.

Enligt nationalparksförordningen ska nationalparker vårdas och förvaltas i enlighet med de syften för vilka de har bildats. Nationalparkens syfte och föreskrifter är styrande för förvaltningen. Skötselplanen anger närmare hur nationalparken ska vårdas och förvaltas. Skötselplanen är förvaltningens verktyg för att lyckas med sitt uppdrag att förvalta ett av Sveriges finaste naturområden, en av Sveriges nationalparker.

Stockholm den 30 januari 2025

Claes Svedlindh
Chef Naturavdelningen

Innehåll

Förord	3
A. Beskrivningsdel	7
A1 Översikt	8
A1.1 Administrativa data	8
A1.2 Översiktskarta (inklusive Natura 2000)	9
A1.3 Markslag och naturtyper	10
A1.4 Naturtyper och arter enligt EU:s art- och habitatdirektiv	10
A1.5 Riksintressen för naturvård, kulturmiljö och friluftsliv	11
A2 Grund för beslut	12
A2.1 Bildandet av Ängsö nationalpark	12
A2.2 Syftet med Ängsö nationalpark	12
A2.3 Utpekande som Natura 2000	12
A3 Naturförhållanden	13
A3.1 Klimat	13
A3.2 Geologi	13
A3.2.1 Berggrund	14
A3.2.2 Jordarter	14
A3.2.3 Ytsubstrat	14
A3.3 Naturtyper	14
A3.3.1 Ängsmiljöer	14
A3.3.2 Betesmarker	16
A3.3.3 Skogsmiljöer	18
A3.3.4 Marina miljöer	19
A3.3.5 Exponerade stränder	21
A3.3.6 Åkermark	21
A3.3.7 Gårdsmiljöer	21
A3.4 Växt- och djurliv	21
A3.4.1 Ryggradsdjur	22
A3.4.2 Ryggradslösa djur	23
A3.4.3 Kärlväxter, makrofyter, svampar, lavar och mossor	23
A3.4.4 Viktiga naturvårdsarter i Ängsö nationalpark	25
A4 Kulturhistoriska förhållanden och äldre markanvändning	28
A4.1 Nyttjande av Ängsö	28
A4.2 Bebyggelse och brukningsvägar	31
A4.3 Biologiskt kulturarv	31
A5 Ängsö som besöksmål	32
A5.1 Besökare på Ängsö idag	32
A5.2 Tillgänglighet	32
A5.3 Befintliga anordningar för besökare	33
A5.4 Organiserat nyttjande	35
A5.5 Uppföljning av besökare, anordningar och naturvägledning – information	35

A6	Prioriterade bevarandevärden	36
A6.1	Ekologiska prioriterade bevarandevärden	36
A6.2	Prioriterade kulturvärden	36
A6.3	Prioriterade upplevelsevärden	36
B.	Plandel	37
B1	Övergripande mål och principer för skötsel av mark och vatten	38
B1.1	Övergripande mål	38
B1.2	Brand	38
B1.3	Storm, insektsangrepp, torka och klimatförändringar	39
B1.4	Införsel av material, utrustning etc.	39
B1.5	Framförande av motorfordon	39
B2	Disposition av mark och naturvårdande skötsel	40
B2.1	Skötsel av naturtyper och indelning i skötselområden	40
B2.1.1	Skötselområde 1: Ångsmark	40
B2.1.2	Skötselområde 2: Betesmark	42
B2.1.3	Skötselområde 3: Skog	45
B2.1.4	Skötselområde 4: Marin miljö	46
B2.1.5	Skötselområde 5: Åkermark, bebyggelsemiljöer och hägnader	48
B2.2	Skydd av växt- och djurarter	50
B2.2.1	Fågelskyddsområde	50
B2.2.2	Fiske	50
B2.2.3	Rödlistade arter och åtgärdsprogram för hotade arter	50
B2.3	Invasiva främmande arter	51
B2.4	Vildsvin och andra klövdjur	51
B3	Besöksförvaltning	52
B3.1	Upplevelsevärden och målpunkter	52
B3.1.1	Huvudentré Hemudden	52
B3.1.2	Sekundära entréer: Norrviken, Svartviken och Västra bryggan	53
B3.1.3	Entréer och informationsplatser på fastlandet	53
B3.2	Anordningar	53
B3.2.1	Vandringsleder	54
B3.2.2	Rastplatser och vattentillgång	54
B3.2.3	Angöring med båt	55
B4	Naturvägledning och information	56
B4.1	Informationsskyltar och gränsmarkering	56
B4.2	Övriga informationskanaler	57
B4.3	Guidningar, turism och organiserad verksamhet	57
B5	Förvaltning av nationalparken	58
B5.1	Adaptiv förvaltning	58
B5.2	Fastighetsförvaltning	58
B5.2.1	Nödvändiga byggnader för förvaltningen	59
B6	Uppföljning och utvärdering	60
B6.1	Uppföljning och utvärdering	60
B6.1.1	Uppföljning av Natura 2000	60
B6.1.2	Uppföljning av besökare	60
B6.2	Forskning och miljöövervakning	60
B6.3	Revidering av skötselplan	61

Källförteckning	62
Bilaga 1. Skötselområden	65
Bilaga 2. Hägnader	66
Bilaga 3. Upplevelsevärden och målpunkter	67
Bilaga 4. Historik om nationalparkens bildande	68
Bilaga 5. Rödlistade arter	70

A. Beskrivningsdel

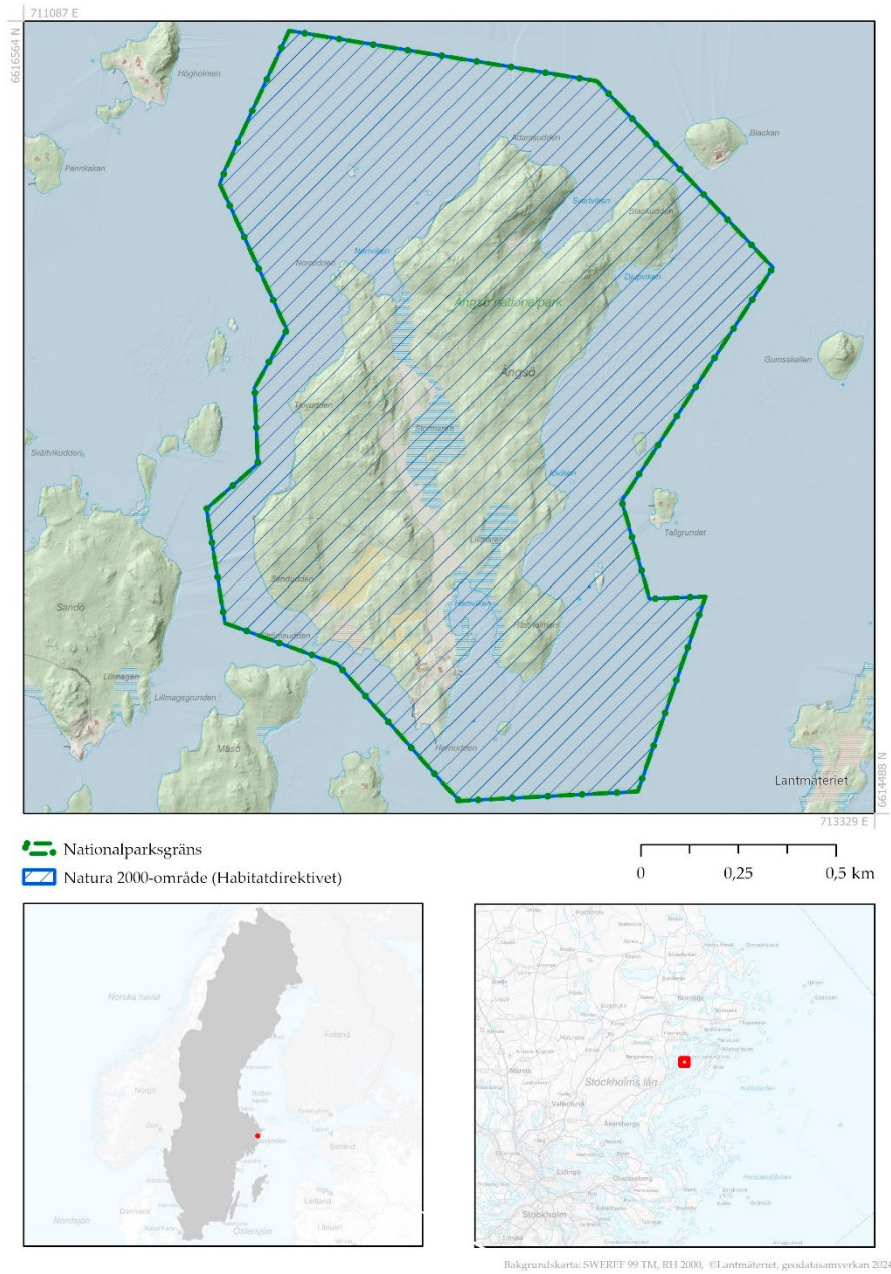

A1 Översikt

A1.1 Administrativa data

Nationalparkens namn	Ängsö nationalpark
Naturvårdsregister-id	2001213
Beslutsdatum	1909
Län	Stockholm
Kommun	Norrtälje
Läge	Del av Länna skärgård, 1,3 mil söder om Norrtälje, 5 mil nordost om Stockholm
Gränser	Se figur 1 och bilaga 1
Areal	195 hektar, varav land 81 hektar och hav 114 hektar
Fastighetsägare	Naturvårdsverket
Fastigheter	Väringsö 1:3
Förvaltare	Länsstyrelsen i Stockholms län
Naturgeografisk region	Roslagens kust och skärgård
Havsområde	Egentliga Östersjön
Riksintressen	Miljöbalken 3 kapitel 6 §: naturvård NRO 01014, friluftsliv FAB 02, kulturmiljövård AB 618 Miljöbalken 4 kapitel 1, 2, 4, 8 §§: Kustområdena och skärgården i Stockholms län, Natura 2000
Natura 2000-område	SE0110041 Ängsö
pSCI-beslut	199512
SCI-beslut	200501
SAC-beslut	201103

A1.2 Översigtskarta (inklusive Natura 2000)

Figur 1. Översigtskarta. Natura 2000-områdets gränser sammanfaller exakt med nationalparkens gränser. ©Lantmäteriet Geodatasamverkan, Naturvårdsverket och Länsstyrelsen i Stockholms län.

A1.3 Markslag och naturtyper

Nationalparkens totala areal är 195 hektar, varav 81 hektar utgör land och 114 hektar hav. Produktiv skogsmark uppgår till knappt 63 hektar. Huvuddelen av landarealen består av skogsmark dominerad av blandskog.

Tabell 1. Indelning i naturtyper enligt Nationella Marktäckedata (NMD) 2018. Ängsmark ingår i övrig öppen mark med vegetation.

Naturtyp	Areal (hektar)
Tallskog utanför våtmark	7,3
Granskog utanför våtmark	19,9
Barrblandskog utanför våtmark	2,7
Lövblandad barrskog utanför våtmark	13,1
Triviallövskog utanför våtmark	7,6
Ädellövskog utanför våtmark	13,2
Triviallövskog med ädellövinslag utanför våtmark	1,9
Öppen våtmark	8,3
Åkermark	1,3
Övrig öppen mark utan vegetation	0,9
Övrig öppen mark med vegetation	4,5
Exploaterad mark/byggnad	0,1
Hav	114,1

A1.4 Naturtyper och arter enligt EU:s art- och habitatdirektiv

Hela nationalparken ingår i Natura 2000-området Ängsö. Gränserna för nationalparken sammanfaller med Natura 2000-områdets gränser. I tabell 2 nedan listas de naturtyper enligt EU:s art- och habitatdirektiv (92/43/EEG) som är identifierade inom nationalparken. Utbredning och arealer av naturtyper kan komma att ändras över tid. Aktuella förekomster uppdateras i den nationella Natura-naturtypskartan (NNK).

Tabell 2. Naturtyper enligt EU:s art- och habitatdirektiv som har identifierats i nationalparken (kvalitetssäkrad areal ur N2000-databasen 2016).

Anmälda naturtyper	Kod	Areal (hektar)
Laguner	1150	1,3
Rev	1170	19,0
Strandängar vid Östersjön	1630	0,7
Fuktängar	6410	5,3
Slätterängar i låglandet	6510	3,8
Lövängar	6530	3,3
Taiga	9010	19,6
Trädklädd betesmark	9070	24,0

För Natura 2000-området SE0110041 Ängsö har inga arter enligt art- och habitatdirektivet formellt rapporterats in. Det förekommer dock en del direktivarter inom området, se tabell 3.

Tabell 3. Arter enligt EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv (bilaga 1) som har identifierats i nationalparken.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Kod
Havsörn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	A075
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	A236
Mindre flugsnappare	<i>Ficedula parva</i>	A320
Större brunfladdermus	<i>Nyctalus noctula</i>	1312
Nordfladdermus	<i>Eptesicus nilssonii</i>	1313
Vattenfladdermus	<i>Myotis daubentonii</i>	1314
Trollpipistrell	<i>Pipistrellus nathusii</i>	1317
Utter	<i>Lutra lutra</i>	1355
Dvärgpipistrell	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	5009

A1.5 Riksintressen för naturvård, kulturmiljö och friluftsliv

Ängsö nationalpark är som enskilt område utpekat som riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (Ängsö nationalpark NRO 01014) enligt beslut av Naturvårdsverket 2000-02-07 samt för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (AB 618) enligt beslut av Riksantikvarieämbetet 1997-08-18, reviderat 2018-07-10.

Nationalparken ingår också i större områden av riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (Stockholms skärgård; mellersta delen, FAB 02) enligt beslut av Naturvårdsverket 2017-01-19 samt för rörligt friluftsliv och högexploaterad kust enligt 4 kap. 1, 2, 4 §§ miljöbalken (Kustområdena och skärgården i Stockholms län).

A2 Grund för beslut

A2.1 Bildandet av Ängsö nationalpark

Grundtanken med de svenska nationalparkerna är att bevara delar av vårt nationella naturarv. Nationalparkerna har betydelse både som skyddade naturlandskap med höga naturvärden och som besöksmål för allmänheten. De är också turistattraktioner för utländska besökare. Den 24 maj 1909 beslutade riksdagen att Sverige som första land i Europa skulle inrätta nio nationalparker. Ängsö nationalpark var en av dessa första nationalparker som bildades i Sverige. Den 10 november 1988 beslutade regeringen om att utvidga nationalparken med vattenområdet runt Ängsö. Därmed fick nationalparken sin nuvarande utbredning.

A2.2 Syftet med Ängsö nationalpark

Enligt 1 § nationalparksförordningen (1987:938) är syftet med Ängsö nationalpark att bevara ett äldre odlingslandskap i väsentligen oförändrat skick.

Syftet uppnås genom att:

- exploaterande verksamheter inte tillåts,
- områdets natur- och kulturvärden förvaltas genom en ändamålsenlig skötsel och förvaltning,
- lämpliga åtgärder genomförs för att utveckla tillgängligheten för besökare samtidigt som naturvärdena värnas.

A2.3 Utpekande som Natura 2000

1995 föreslogs Ängsö av Sverige som Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet. Det föreslogs då som område av gemenskapsintresse (Site of Community Importance, pSCI). Först 2005 beslutades Ängsö som område av gemenskapsintresse (SCI). 2011 tog Sverige beslut om området som särskilt bevarandeområde (Special Area of Conservation, SAC). I och med det utpekandet har Sverige också åtagit sig att leva upp till de skyldigheter som följer av artikel 6 i art- och habitatdirektivet. Enligt 1 § i artikeln ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för bevarande, vilket om så krävs innefattar utarbetande av lämpliga skötsel- och förvaltningsplaner särskilt för områdena eller integrerade i andra utvecklingsplaner, samt lämpliga lagar och andra författningar eller avtal, som motsvarar de ekologiska behoven hos de livsmiljötyper enligt direktivets bilaga 1 och de arter enligt direktivets bilaga 2 som finns i områdena. En bevarandeplan för Natura 2000-området har tagits fram av länsstyrelsen 2016. Den har beaktats vid utformningen av denna skötselplan.

A3 Naturförhållanden

A3.1 Klimat

Ängsö nationalpark präglas av ett kustklimat med mildare vintrar och svalare somrar än motsvarande område på fastlandet. Klimatet i skärgården skiljer sig från klimatet på det svenska fastlandet på flera punkter. Våren kommer senare, sommaren kan vara het och torr, hösten är lång och mild men kan vara blåsig, vintern är vanligtvis mildare och isen lägger sig numera inte varje vinter. Det omkringliggande havet har en utjämnande effekt på temperaturen. Nederbörds mängden är generellt lägre än på fastlandet. Nedanstående uppgifter är tagna från SMHI:s sammanställningar för gällande standardnormalperiod, det vill säga 1991–2020.

- Årsmedeltemperaturen är ca +8 grader C.
- Årsmedelnederbörden är mellan 500–600 mm.
- Den första höstfrosten inträffar normalt i slutet av oktober och den sista vårfrosten i maj.
- Vegetationsperioden är ca 180 dagar (genomsnittligt antal dygn med medeltemperatur över +5 grader C).

Klimatförändringar kommer att bli alltmer påtagliga i området. Uppvärmningen i Stockholms skärgård beräknas bli +3–5 grader C vid slutet av seklet. Den största uppvärmningen väntas ske under sommaren vilket kan komma att medföra att vegetationsperiodens längd ökar med mellan två och fyra månader. Årsmedelnederbörden kommer troligen att öka med mellan 20 och 30 procent vid seklets slut. Landhöjningen inom länet varierar från ca 30 centimeter i söder till cirka 50 centimeter i norr per århundrade vilket innebär att den beräknade nettohöjning av havsnivån kring Ängsö blir ca 50 centimeter vid seklets slut.

A3.2 Geologi

Utefter Östersjöns kuster återfinns en för Sverige och Finland världsunik urbergsskärgård. Innerskärgården, inklusive Ängsö, består av mycket gammal berggrund, som är resterna efter urgamla bergskedjor som sakta eroderats. En stor del av området har under lång tid legat under havsytan. Det är först i sen tid som själva skärgårdslandskapet åter höjt sig över havsytan. Detta skedde efter att den senaste inlandsisen dragit sig tillbaka och de första delarna av Ängsö bröt havsytan för mellan 4 000 och 5 000 år sedan.

Idag är innerskärgården till stor del skogsklädd. Landskapet är flackt och höjdskillnaderna i nationalparken är inte mer än drygt 20 meter. Högsta punkten återfinns i Adamskogen, söder om Adamsudden, på öns nordligaste del. Det största djupet i havet återfinns norr om Norrviken och uppmäter drygt 20 meter.

A3.2.1 Berggrund

Berggrunden i nationalparken är mycket gammal och ensartad. Bergarter som är cirka 1,8–2,8 miljarder år gamla och domineras av gnejsgraniter finns över hela Ängsö. Gnejsen är av typen hornbländegnejs och har här en låg halt av kvarts. Detta har en viss betydelse för vegetationen då en hög halt av hornblände och låg kvartshalt ger en rikare jordmån än andra gnejser och graniter.

Kala berghällar ses på många platser på öns högre partier, till exempel i Västerskogen, Norrskogen, Adamskogen och Blackudden, där hållar av gnejs eller granit går i dagen. Väl utbildade isräfflor finns på flertalet hållar och är särskilt tydliga på Norrudden.

A3.2.2 Jordarter

Morän är den helt dominerande jordarten och på Ängsö är den ofta sandig. Sanden består av avlagringar från isälvar som mynnade under den senaste inlandsisen och som då avsattes här vid avsmältningen. Detta är tydligast på Hästholmen i sydost och framför allt i anslutning till Sandudden i sydväst. Även havsbotten utanför Sandudden och Strömsudden består av fin sand. Närmast Sandudden i sydväst så utgörs jordarten av postglacial mellan- och grovsand.

I lågmarkerna på ön där det idag är öppna ängar eller odlingsmark består jordarna av glaciallera. Stormaren, mitt i den långsträckta Långängen, underlagras av gyttjelera. Torvjordar saknas nästan helt på ön, undantaget några små svackor uppe på hållarna.

Moränen på Ängsö är, som på så många andra ställen i Roslagens kustland och skärgård, kalkrik. Detta märks tydligt på vegetationen genom ett påtagligt inslag av kalkgynnade örter, gräs och halvgräs. Särskilt tydligt är det i lundar och bryn där floran är tydligt kalkgynnad.

A3.2.3 Ytsubstrat

Majoriteten av de marina miljöerna är flacka, grunda och vågskyddade. Ytsubstratet inom området utgörs till stor del av glaciallera, lera och hårdbotten. Även sandiga bottenar finns i området, exempelvis utanför Sandudden och Strömsudden.

A3.3 Naturtyper

Naturtypsbeskrivningarna bygger i första hand på de områden som bedöms motsvara livsmiljötyper enligt art- och habitatdirektivet och som pekats ut för området. Beskrivningarna är kompletterade med ytterligare texter om vissa nationellt intressanta naturtyper för att täcka in övriga naturvårdsintressanta miljöer i nationalparken.

A3.3.1 Ängsmiljöer

Innefattar art- och habitatdirektivets naturtyper: Slätterängar i låglandet (6510), fuktängar (6410) och lövängar (6530)

Ängsös ängsmarker har varit en central del av öns karaktär och utseende under lång tid. Det var ängarna som gav vinterfoder till djuren och bidrog till att det byggdes ett torp på södra delen av ön under 1700-talet. Ängsbruket återspeglas i en mycket

artrik och säregen flora. Blomrika slåttermarker har en mycket stor betydelse för många av odlingslandskapets arter, särskilt slåttergynnade kärlväxter, mossor, marksvampar och en lång rad insekter som skalbaggar, fjärilar och vildbin.

Det forna ängsbruket återspeglas i dagens flora. Idag hävdas ängarna genom slåtter och fagning varje år. Efter slåttern släpps djuren på efterbete på ängarna.

Den svacka i terrängen som tidigare utgjorde sund mellan Ängsös båda öar utgörs idag av stora sammanhängande ängsmarker, kallad Långängen. Utöver Långängen finns öppna ängsmarker på ytterligare några mindre ytor i nationalparken.

Ett annat av Ängsös historiskt karakteristiska inslag är lövängar. Tidigare täcktes stora arealer i hela landskapet av lövängar, från vilka man fick viktigt vinterfoder till tamboskapen. Lövängar präglas av glest stående äldre ädellövträd, ofta med hamlingspår, samt av hasselbuketter. I områden med lång kontinuitet har träden ofta en artrik och skyddsvärd lavflora. Fältskiktet präglas av karaktärsarter som blå- och vitsippor, nunneört, lundkovall och i öppnare partier även av spenört. I de fall kontinuiteten av löväng är lång så återfinns ofta ett flertal mindre vanliga marksvampar, särskilt ädelsoppar, spindelskivlingar, riskor och kremlor.

SLÅTTERÄNGAR I LÅGLANDET (6510)

Ett stråk med slagen friskäng (Långängen) löper från torpet i söder upp mot Norrviken och ut mot Norrudden i norr. På vårarna växer här talrikt med gullviva, vitsippa och lungört. Framåt sommaren växer en artrik mosaik av ängsväxter. Det finns även en liten yta österut vid Svartviken ("Adamsvreten") som under senare tid hävdas som äng.

Trots att ängarna i över 30 år (cirka 1910–1940) lämnades att växa igen så finns en stor del av den forna ängsfloran kvar. Exempel på hävdgynnade växter är darrgräs, brudbröd, gullviva, Adam & Eva, gulmåra, ormtunga, prästkraige, bockrot, solvända, jungfrulin, slåtterblomma och ängsnycklar. Älggräs, skogsnäva och hundkåx förekommer i mindre omfattning. Adamsvreten användes förr som åker, men brukas idag som äng. Ängsfloran håller på att växa in, framför allt i den norra, solbelysta delen. Ängen vid Norrudden är av torrängstyp och mycket artrik. Den hyser omkring 70 kärlväxtarter. Några hamlade askar finns strax norr om torpet i söder samt sydväst om Stormaren.

FUKTÄNGAR (6410)

Öster om slåtter-/friskängen från Hemviken i söder till Norrviken i norr finns ett stråk med fuktäng. På denna växer rikligt med kärrspira. Andra vanliga arter är hundstarr, hirsstarr, vattenmåra, smörblomma, plattstarr, rödsvingel, kabbeleka, kärrgröe, tuvtätel, älväxing, äkta förgätmigej och åkermynta. Majviva förekommer på två platser. Antalet växtarter uppgår till cirka 40. Bottenskiktet är tätt och domineras av spjutmossa. På några platser, väster respektive nordost om Hemviken, växer bestånd av kungsängslilja som introducerats på Ängsö i sen tid och som sprider sig fort.

Delen allra längst i norr (Norrängen) är fuktigare än övriga delar. Här växer bland annat blåstarr, ängsruta och den kalkgynnade ängsstarren. Ladängen, Lillmaren samt partier i anslutning till Stormarens vassvegetation har en mer högvuxen vegetation med bland annat tuvstarr, blåstarr, gles och späd vass, ältranunkel, grenrör, ängsull, slokstarr, flaskstarr, agnsäv, krypven, tuvtätel, storven och kärrviol.

LÖVÄNGAR (6530)

På Ängsö återfinns flera områden som har karaktär av löväng. En av dessa ligger söder om Stormaren och omges av öppna slåttermarker. Mellan Västerskogen och de öppna markerna vid Västerslätt finns också en löväng.

Med tiden har nästan alla lövängar vuxit igen och ingår numera i hagmarker eller har slutit sig till skog och det gäller även på Ängsö. På den östra sidan av Långängen mot Svartviken finns en nyrestaurerad löväng som tidigare var igenvuxen. I denna löväng står det glest med äldre ekar, alm och hamlade lindar med en artrik lav- och svampflora. Inslaget av ask och lönn liksom hassel är påtaglig. Hamling av äldre lindar har återupptagits under senare tid i några av lövängarna.

BRYNMILJÖER

Örtrika bryn mellan skog och öppna odlingsmarker är typiska för Roslagen och finns också på Ängsö. Artrika bryn med förekomst av arter som spenört är viktiga för specialiserade arter, till exempel praktmånblomfluga. Stora bestånd med spenört finns vid Norrudden, norr om torpet, i Österängen väster om Lillmaren och utmed Långängens västra sida.

VÅTMARKER

Äldre tiders markanvändning har resulterat i att våtmarkerna idag är ganska få och små på ön. Störst är vassområdet Stormaren mitt på ön. Stormaren utgörs av ett blött, idag vassbevuxet kärr. Tidigare bedrevs vasslätter här. Utöver den centralt belägna Stormaren finns endast mindre områden med kärr på Ängsö. Strax innanför Hemviken finns Lillmaren, som ingår i slåttermarken och som hävdas de år den torkar upp. Lillmaren saknar vass och är oftast fuktig eller blöt under en stor del av året. En liknande våtmark finns i Ladängen, öster om Stormaren. Även denna våtmark är fuktig till blöt under större delen av året, men kan vissa torrår torka ut helt. En källpåverkad fuktsänka finns i Norrsundet, direkt söder om Norrviken, invid den norra spången. Även denna torkar upp torra somrar.

A3.3.2 Betesmarker

Innefattar art- och habitatdirektivets naturtyper: Trädklädd betesmark (9070) och strandängar vid Östersjön (1630)

Betesmarkerna på Ängsö utgörs av både skogsbeten, trädklädda och öppna hagar samt betade strandängar.

TRÄDKLÄDD BETESMARK (9070)

Ängsös västra del utgörs av en stor betesfälla. I den del som kallas Västerskogen är hagen barrskogsklädd. I Västerskogen har man bedrivit plockhuggningar och haft ett mer intensivt skogsbete, vilket satt sin prägel på skogen. Den betade blandskogen bär tydliga spår av betesdjurens närvaro. Trädskiktet domineras av gran, förutom på hållmarkerna där tall domineras. Spridda inslag av gamla löv- och ädellövträd, främst asp, ek och lind är relativt vanligt förekommande.

Västerskogen ingår i en betesfälla som betas en stor del av vegetationsperioden.

År 2023 har området från Sandudden i söder och norrut till strax sydost om Tjuvudden och Västerskogen restaurerats till en betydligt glesare betad skog där

tall och löv har gynnats. Det finns några mindre kärr i Västerskogen. Den största av dessa, Västerskogskärret, finns mellan hållmarker mitt emellan Tjuvudden i väster och centrala Stormaren i öster. Här finns även sockelbildning av klibbalrötter.

Hästholmen utgörs av en barrdominerad skog som betas mer extensivt än övriga partier, men som har en tydlig betesprägel. De grovgreniga tallarna i området vittnar om att skogen förr varit betydligt glesare. Namnet antyder att holmen förr använts för bete.

Strax öster om Västerskogen finns hagar med ett glest trädskikt bestående av främst ek men även lind, ask och apel och ett buskskikt med hassel, rosor och slån. I hagarna växer en naturlig vegetation med en del hävdgynnade arter. I fältskiktet växer även natt och dag, liljekonvalj, skogsnäva, myskmadra och vitsippa. I trädskiktet finns några hålträd som kan ge livsrum till hålbyggande fåglar. Man har under senare år röjt i hagen för att glesa ur trädskiktet och på så sätt få ner mer ljus till marken. Området betas årligen.

Även längre norrut, mot Norrviken, finns ett mindre parti med betad hagmark. Här växer gott om äldre ek och hassel och i fältskiktet finns till exempel lundväxter såsom vårärt, lungört och blåsippa samt rikligt med gullviva. Väster och norr om Stormaren finns två holmar som domineras av ek och lönn. Även lind, ask, björk, asp och al växer här. Fältskiktet är rikt på lundväxter. Holmarna betas extensivt.

Jordtäcket är generellt tunt och hållmarker går i dagen på många ställen i hagarna. Till öns typiska hagmarksväxter hör blåsuga, gullviva och stor nunneört. I betesmarkerna förekommer också arter som lundkovall, liljekonvalj, skogsnäva, myskmadra och vitsippa. Strax öster om Västerskogen finns hagar med ett glest trädskikt bestående av främst ek men även lind, ask och apel och ett buskskikt med hassel, rosor och slån. Många av ekarna är grova och av ansevärd ålder. I hagarna finns en del hävdgynnade arter. I trädskiktet finns hålträd som bland annat ger livsrum till hålbyggande fåglar. Under senare år har en del betesmarker röjts för att glesa ur trädskiktet och för att få ner mer ljus till marken. Området betas årligen.

STRANDÄNGAR VID ÖSTERSJÖN (1630)

Söder om Västerängen samt kring Hemviken återfinns betade strandängar med typisk strandvegetation av östersjötyp. Vid Strömsudden finns Ångsös mest välutvecklade strandäng, men smala remsor finns även exempelvis vid Norrviken. På strandängarna dominerar krypven och agnsäv, men här växer även salttåg, äkta förgätmigej, strandkrypa, kustarun, ormtunga och rödsvingel (antalet kärleväxter ligger runt 20). Strandängarna är tydligt påverkade av havsvattnet och zonerade med en avtagande fuktighet från vattnet in mot land. Träd och buskar förekommer i stort sett inte alls.

Utefter de steniga och sandiga strandavsnitten vid bland annat Hemvikens östra strand förekommer en lövträdsbård av klibbal. Alarna skuggar stenstränderna och är troligen den första generationens träd längs dessa stränder.

GROVA LÖV- OCH ÄDELLÖVTRÄD

Ångsös ekar återfinns i de öppna hagmarkerna, på hållar och i den betade skogen. Särskilt stora och grova exemplar växer i ljusexponerade brynmiljöer i anslutning till slätterängarna. Flera av de grävsta ekarna återfinns också i ekhagen söder om Norrudden, på Långängens västra sida.

Förekomsten av de gamla och vidkroniga ekarna, även de i skogen, är kultur-
betingade och vittnar om ett tidigare betydligt öppnare landskap. Det är uppenbart
att dessa ekar stått fritt när omgivande marker hävdades med slätter och kanske
även med efterbete. De tillhörde förr kronan och var strängt skyddade i lag fram till
1830-talet, för att bland annat säkerställa virke till kronans varvsverksamhet.

Där ekarna på Ängsö växer i skogsmark trängs de ofta av inväxande gran och
lövträd, som kunnat växa upp när betesintensiteten minskat. De gamla ekarna som
idag växer i skogen på Ängsö har försämrad vitalitet.

A3.3.3 Skogsmiljöer

Innefattar art- och habitatdirektivets naturtyp: Taiga (9010)

Skogen på Ängsö är överallt tydligt präglad av äldre tiders kulturpåverkan. Med
ytterst få undantag har en stor del av skärgårdens öar under tidigare epoker varit
mycket glesare eller till och med trädlösa, särskilt under förindustriell tid då öarna
till stor del nyttjades för höproduktion, vedtäkt och bete. Den tidigare betesdriften
och vedtåkten på Ängsö visar sig fortfarande i det att många av de äldre träden är
antingen tallar, ekar eller lindar. Endast undantagsvis är granarna av hög ålder, de
flesta har börjat växa under perioden när betesdrift och vedtäkt på ön minskade
i omfattning. Detsamma gäller inslaget av aspar, vilka trots grova dimensioner,
är yngre.

I skogen finns gamla tallar med vida kronor, grova solitära ekar och lindar samt
enstaka almar, vilka tidigare stått betydligt mer öppet. Inslaget av luckor och gläntor
är stort och typiskt för skärgårdsöar som är utsatta för stormfällningar. Senast
skedde detta vintern 2018/2019 i vinterstormen Alfrida, som fällde en hel del träd
även på Ängsö.

Idag utgörs merparten av Ängsös skogsmark av äldre barrträdsdominerad
naturskog, bitvis med ett stort lövinslag. Inslaget av döda och döende träd är stort
till mycket stort. I de lägre belägna skogspartierna med finsediment och kalkrik
jord är träden höga och grova.

Västerskogen, som betas under en stor del av året, beskrivs i huvudsak under
trädklädd betesmark ovan.

TAIGA (9010)

På öns norra och östra delar släpps betesdjuren in efter att ängarna slagits och
efterbetet tagit vid. Denna del av ön bär mindre tydliga spår efter betesdjurs-
påverkan. Delar av skogen är barrskog av blåbärstyp medan andra delar består
av örtrik skog med tydlig kalkpåverkan. Gran och tall dominerar trädsiktet. Visst
inslag förekommer av lövträd av främst björk, asp och ädellövträd. Skogen har
tidigare nyttjats för bete, vedtäkt samt visst timmeruttag, och har tidigare varit
betydligt glesare.

Då skogen inte påverkats av mänskliga ingrepp på lång tid, har skogen här utvecklat
karaktären av naturskog med lågor i olika nedbrytningsstadier. Stormluckor med
pionjärlövträd som rönn förekommer frekvent.

På död ved av barrträd växer flera krävande arter vedsvampar som rynkskinn,
gränsticka, blackticka och grovticka.

Delar av skogsmarken i lägre partier och med mäktigare kalkpåverkad jordmån
utgörs av örtrik barr- eller blandskog. Välutvecklade sådana partier finns till exempel

mellan Norrskogen och Adamskogen, stora delar av Österskogen samt mer fläckvis på lågmarker i Västerskogen. Karaktärsarter bland kärlväxter är blåsippa, vispstarr och i rikare partier även vätteros, myskmadra, tandrot, sårläka och lungört. Bland marksvampar återfinns bland annat luddticka, grangråticka, skarp dropptaggsvamp och gultoppig fingersvamp. På lodytor i Adamskogen i norr växer krävande mossarter som västlig hakmossa, platt sidenmossa och mörk husmossa.

Från och med den torra sommaren år 2018 och med efterföljande stormar och fortsatta torrår har, som på så många andra platser i Mellansverige, Ängsös skogar förändrats efter angrepp av granbarkborre. Detta har medfört att en betydande del av granarna i de äldre skogsbestånden har dött. Fortsätter torråren även framöver så kommer granandelen i skogen att ytterligare minska. Detta kommer att gynna öns tallar och lövträden kommer att öka i antal, till exempel asp, lind och lönn.

I framtiden kan det bli aktuellt att ändra målbilden för naturtypen till skogsbete. I samband med detta bör möjligheten att klassa om naturtypen till trädklädd betesmark (9070) övervägas.

ALSTRANDSKOG

Utefter Ängsös stränder, i synnerhet stenstränder och där finsediment dominerar, finns klibbalstrandskog. Ofta består den av en smal bård med alträd som skuggar längre sträckor av stränderna.

LÖVLUND

I de mest kalkrika områdena i Upplands innerskärgård är lövlundar en av de mest karakteristiska trädmiljöerna. Lundarna har en historik som ängs- eller hagmarker men har slutit sig och verkar relativt beständiga. På sikt utvecklas en del lundar vanligen mot grandominerade bestånd. Ofta har lundarna en mycket speciell artrik lav-, svamp- och kärlväxtflora. Trädskiktet karaktäriseras av ädellövträd och hassel med inslag av asp och björk. Naturliga processer leder vanligen till luck- och gläntbildning samt till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsstadier.

På Ängsö omges ängarna ofta av lövlundar. Kalkrikedomen och de sandrika mulljordarna skapar här bland de bäst utvecklade lundarna som går att hitta i denna del av landet. I trädskiktet dominerar ädellövträd som lind, ek, ask och lönn med inslag av asp, björk och skogsalm. Buskskiktet karaktäriseras av framför allt hassel. I lundarnas fältskikt växer sippor, nunneört, vätteros, lungört, vårlök och ramslök och senare under försommar och sommar blommar underviol, tandrot, sårläka, trolldruva, nästrot, storrams och mindre vanligt även långsvingel och myskmadra. Två karaktärsarter i Ängsös lundar är ramslök och gräset lundslok, varav den senare här finns på en av sina nordligaste lokaler i landet. Marksvampfloran är fortfarande bristfälligt studerad men i lundarna växer bland annat ametistskivling, dofttråding, rödbrun jordstjärna, svartnande fingersvamp, grön jordtunga, igelkotröksvamp, hasselrisk, stinksvamp, lömsk flugsvamp och jättekamskivling. På lövved i lundarna växer stor aspticka, kandelabersvamp, gytttrad taggsvamp och koralltaggsvamp.

A3.3.4 Marina miljöer

Innefattar art- och habitatdirektivets naturtyper: Laguner (1150) och rev (1170)

Ängsö omges i sin helhet av Östersjöns bräckta vatten. I nationalparken ingår cirka 114 hektar hav, vilket är drygt 60 procent av nationalparkens yta.

Havsområdena kring Ängsö är generellt grunda och bottenarna bara svagt sluttande. Största djupet, cirka 20 meter, finns nordväst, norr och sydost om Ängsö, inom nationalparkens yttre vattenområden. Bottenarna intill stränderna är ofta steniga. I grunda vikar täcks de ofta av betydande avsättningar av finmaterial, bland annat gyttja. Särskilt söder om Sandudden i sydväst finns sandiga grundbottnar.

LAGUNER (1150)

Hemviken är en svagt trösklad, grund havsvik, så kallad lagun, omgiven av täta vassar (se nedan). Den har en tydlig och bred, lite grundare tröskel runt 240 meter från den innersta vasskanten, djupet är mindre än fyra meter. I området påträffades år 2020 följande sju karaktäristiska arter av makrofyter; borststräfsse, blåstång, hornsärv, axslinga, havsnajas, trådnate och ålnate. Naturtypen avgränsas inåt land av en mycket tät och ensartad vass runt hela stranden, beroende på att det funnits stängsel både innanför vassen på land och mitt i den. För lagunen vore det positivt om betesdjur fick gå ner i vattnet. När vassen trampas och betas klarar sig fler konkurrenssvaga och småvuxna undervattensarter. Det utvecklas ofta mycket artrika biotoper där undervattensängar möter betesmarker. Viken är även viktig som lekplats för fisk, särskilt för gädda. På våren leker gäddan på översvämmade marker, grunda strandpartier och områden med växtlighet där vattnet fort värms upp.

REV (1170)

Rev domineras av hårda substrat som sticker upp från omgivande botten eller utgår från land. Revmiljöer är generellt förknippade med höga naturvärden, men kunskapen om reven inom nationalparken är i dagsläget begränsad. Likt många andra platser i innerskärgården har hårbottenarna troligen endast ganska svagt utvecklade tångbälten. På grund av låg vågexponering är hållarna redan på små djup täckta av tunna sedimentlager som gör det svårt för tång och andra alger att fästa. Näringsrikt vatten och uppslammade sediment gör också siktdjupet relativt begränsat. Det är dock dåligt känt vilka arter och habitat som finns på reven inom nationalparken.

FÅGELSKÄR

Kring Ängsö finns några mindre öar och skär, varav några till nyligen varit häckningsskär för sjöfåglar. Framför allt skäret öster om Hemudden, som vuxit igen med buskar och träd, har goda förutsättningar att åter bli häckningsskär. Ett skär intill nationalparkens östra gräns utgörs av naturtypen skär i Östersjön (1620).

SKYDDADE VIKAR OCH VASSAR

Det finns tre lite större vikar på Ängsö. Dessa är Norrviken i nordväst, Svartviken i nordost och Hemviken i söder. Den enda av vikarna som har karaktären av skyddad flad är Hemviken, där det också finns en artrikare vattenvegetation med bland annat havsnajas. I de övriga vikarna finns för denna del av Östersjön typiska kärleväxter och alger som olika arter av nate och möjor. Längre var Hemviken, med de skyddande vassarna, en viktig häckplats för skäggdopping. Under senare år har endast enstaka par av både skäggdopping och gråhakedopping observerats och häckat i vassarna.

Större sammanhängande vassar finns endast i begränsad omfattning i de inre delarna av vikarna och kring Hemviken i söder. Delar av Stormaren, mitt på ön, är också bevuxen med vass.

A3.3.5 Exponerade stränder

Merparten av Ängsös stränder utgörs antingen av exponerade klippor eller steniga grusstränder. Vegetationen är typisk för denna del av skärgården med tåliga strandväxter som gultåtel, strandaster, fackelblomster och strandförgätmigej. Öppna klipp hållar finns på uddar och kobbar utanför ön. Vegetationen är ofta artfattig och består av typiska arter som bergsyra, krypven och vårspärgel.

A3.3.6 Åkermark

Torpet etablerades på 1720-talet och därefter anlades också åkrarna. Åkrar togs upp både norr och söder om hustomten. Åkern söder om hustomten fanns fortfarande kvar på 1899 års karta, men har senare avvecklats som åkerteg. Västerängen var ursprungligen slåttermark från åtminstone 1600-talet, men var till stor del uppodlad under 1800-talet. En liten bit norr om Västerängen ligger Vreten, en nyodling från 1800-talets andra hälft. Röjningsrösen förekommer i den uppodlade tidigare ängsmarken.

Åkerarealen har alltid varit begränsad på Ängsö. Idag återfinns åkermark nära gården och ladorna. Här brukas åkrarna enligt äldre tiders brukningssätt men med moderna maskiner och redskap. I första hand odlas för regionen typiska grödor. Under senare år har äldre svenska kultursorter av spannmål odlats. Åkermarken är relativt sandig vilket gynnar många tidigare vanliga åkerogräs. Regelbundet dyker åkerogräs upp i odlingarna, som till exempel åkerkulla och rödmire.

A3.3.7 Gårdsmiljöer

Gårdsmiljön kring Hemudden och Adamsvreten vid Svartviken hyser fortfarande ett flertal kulturväxter vilka funnits på Ängsö under lång tid. Kring husen på Hemudden finns bärande träd, robuskar liksom äldre gårdsväxter som borstnejlika, såpnejlika, myskmalva och kaukasiskt fetblad. Den senare är upptagen på lista över invasiva arter inom EU. Några tidigare förekommande växter som inte setts på senare tid är paddfot, odört och sminkrot. Äldre fruktträd finns vid Adamsvreten och något som kan liknas en äppelodling finns på södra delen av Blötängsbacken norr om Hemviken.

A3.4 Växt- och djurliv

Ängsös fauna och flora karaktäriseras av dess naturgivna förutsättningar och dess läge i Roslagens innerskärgård. Nedan ges en kortfattad beskrivning av öns växt- och djurliv samt information om de viktigaste naturvårdsarterna.

Kunskapen om vilka arter som finns på Ängsö är relativt god även om vissa organismgrupper är bristfälligt inventerade. Inventeringar har vid olika tillfällen gjorts av fåglar, mossor, lavar, svampar, kärlväxter och de marina miljöerna. Tre organismgrupper som borde inventeras mer är lavar, svampar och ryggradslösa djur. Fram till 2024 är totalt 1400 arter rapporterade från Ängsö enligt Artdatabankens artportal. Av dessa är merparten rapporterade efter 1990 och knappt 20 arter är noterade före.

A3.4.1 Ryggradsdjur

DÄGGDJUR

På Ängsö finns mycket goda förutsättningar för födosök och vila för fladdermöss. Vid en inventering av fladdermöss 2022 på Ängsö påträffades dvärgpipistrell, nordfladdermus, vattenfladdermus, större brunfladdermus och trollpipistrell. Samtliga arter är mer eller mindre vanliga även om nordfladdermus har minskat på senare år. I särklass flest observationer gjordes av dvärgpipistrell. Även nordfladdermus, fladdermöss i släktet *Myotis* och trollpipistrell noterades med förhållandevis många inspelningar. Både dvärgpipistrell och trollpipistrell hävdade revir i området. Även om trollpipistrell är ökande och inte anses vara ovanlig påträffas den vanligen endast med enstaka överflygande individer. Att arten uppehåller sig inom området och hävdar revir är därför särskilt intressant och visar på områdets kvaliteter för fladdermöss.

Utter är en art som har ökat påtagligt under senare år efter att tidigare ha varit i stort sett utgången från stora delar av länet. Ingen riktad inventering är gjord på Ängsö men spår efter utter syns regelbundet under vinterhalvåret. Det är troligt att arten uppehåller sig frekvent kring Ängsö, där det finns både gott om fisk och gott om lämpliga boplatser under bryggor och bland stenar och i vassvikar.

Under år 2023 hittades de första spåren efter bäverns närvaro då ett antal aspar fällts i Svartviken. Ännu är ingen hydda hittad men bävern ökar ständigt sin utbredning även längs kusten och i skärgården. De påträffade fällda asparna är troligen ett resultat av enstaka bävrars besök vid ön, snarare än att de finns stadigt här. De flesta asparna står dock längre in på land så det är troligt att bävrar inte kommer att finnas mer än tillfälligt på Ängsö.

Grävlingar uppehåller sig stadigt på Ängsö. Åtminstone två gryt är kända under senare år, ett vid Hemudden och ett i Västerskogen.

Trots att vildsvin är bra simmare och att det varit flera isvintrar under senare år så har vildsvin endast uppehållit sig tillfälligt på Ängsö. Stammen av vildsvin har gått ner generellt och det märks också på att spridningen i skärgården ännu är ganska begränsad.

Både älg och rådjur är rapporterade från Ängsö. Älg mer tillfälligt men rådjur uppehåller sig regelbundet på ön.

FÅGLAR

Ängsös fågelfauna innehåller de flesta av de arter som finns i den här delen av länets innerskärgård. Totalt bedöms drygt 100 arter årligen eller regelbundet tillhöra de häckande arterna.

Bland sjöfåglarna häckar regelbundet bland annat storskrake, knipa och knölsvan. Bland vadarfåglar så häckar regelbundet bland annat drillsnäppa, skogs-snäppa, rödbena och tofsvipa. Av övriga fåglar häckar ofta eller årligen bland annat mindre hackspett, spillkråka, gröngöling, tofsmes, stjärtmes, gransångare, grön-sångare, härmsångare, kungsfågel, rödstjärt, rosenfink, steglits, gulsparv och sävsparv. Vid sjöbodarna häckar ladusvalor och ibland hussvala. Näktergal hörs ibland och häckar vissa år, liksom mindre flugsnappare.

Den stora kolonin med skäggdopping som tidigare fanns i Hemviken, som mest 80 par, finns inte längre kvar.

FISKAR

Fiskfaunan vid Ängsö är bristfälligt känd. I intilliggande kustvatten så är flertalet av innerskärgårdens typiska stationära fiskarter dokumenterade. Sammantaget rör det sig om åtminstone 25 fiskarter samt ytterligare ett antal arter som inte är stationära. Vanliga arter är storspigg, abborre, gärs, mört, nors, sutare, id, sarv, björkna, braxen, löja, strömming, skarpsill och tånglake. Bland småfisk förekommer sandstubb, elritsa, småspigg, tångsnälla och tångspigg. Regelbundet uppehåller sig gädda, gös och lake i vattnen runt Ängsö och till mer tillfälliga besökare hör vimma, sik och ål.

A3.4.2 Ryggradslösa djur

SKALBAGGAR

Förvånande lite är känt om öns skalbaggsfauna. De äldsta dokumenterade fynden är från 1935 då lundbock hittades på ön. På 1960-talet noterades lindbock, lindgrenbock och stekelbock. Under senare år har svartfläckad rödbeck, grön aspvadbeck, lundbock samt de rödlistade arterna lindvedvivel och skeppsvarvsfluga påträffats.

Ekarna i nationalparken hyser en artrik skalbaggsfauna framför allt knuten till rötved och mulmfyllda håligheter men också till exponerad nyligen död ved. Förutom de rödlistade eller tidigare rödlistade arterna påträffades under en inventering 2021 också kolsvart kamklobagge och orangevingad kamklobagge. Exklusivt är det nordligaste fyndet i landet av den rödlistade becksvarta kamklobaggen som också är det första säkra fyndet i Uppland. Arten lever i mulmhåligheter i ek, men också i tall och är nästan bara funnen i Götalands kustband med ett par fynd även vid Sörmlandskusten. Ädelguldbagge hittades 2021 och var det första kända fyndet i Norrtälje kommun. Lundbock återupptäcktes på Ängsö efter 84 år.

Mångfalden av arter vid 2021 års inventering visar på lång kontinuitet och fördelaktig miljö för arter bundna till gamla ekar. Avsaknaden av vissa andra krävande ekarter kan bero på områdets isolering. En ö-effekt där slumpen har avgjort vilka arter som lyckas kolonisera området och vilka som inte hittat dit.

Ängsö nationalpark hyser ett stort antal grova, delvis barkfallna ekar med mulmhål så den ekberoende insektsfaunan har goda utsikter att fortleva. Många ekar står solöppet i ängs- och hagmarker (Wanntorp, 2021). Många står nu också i tätare vegetation där de riskerar att skuggas ut av andra uppväxande träd. De är i behov av frihuggning. Nerfallna stammar och grenar av ekarna bör så långt det är möjligt lämnas kvar för att gynna insektsarter som är beroende av nydöd ekved. De sporadiska fynden av arter som inte är bundna till ekarna pekar på att insektsfaunan även på andra trädslag borde inventeras, främst asp och hassel, men kanske även grov tall.

A3.4.3 Kärlväxter, makrofyter, svampar, lavar och mossor

KÄRLVÄXTER

Till dags datum har nära 450 kärlväxtarter, inklusive småarter av apomiktiska grupper, påträffats på Ängsö.

Karakteristiska kärlväxter tas upp under naturtypsbeskrivningarna ovan, men nedan kommenteras några historiska förändringar.

Bland arter som angavs vid en inventering 1930 (Almquist, 1930) som mer eller mindre rikligt förekommande fanns hårstarr, vägtåg, knärot, saltnarv, smultron-

klöver, hästsvans, kummin, kråkbär, ögonpyrola, tallört, sumpgentiana, dvärgarun och ängsskallra. Flera av dessa har gått starkt tillbaka och några är inte sedda på många år, till exempel hårstarr.

Majviva var en gång en av Ängsös karaktärsväxter. Romell skrev efter sitt besök 1914 att: "Midten af dalgången är ännu rätt fuktig och pryddes vid vårt besök af breda band av majvivas gredelina flockar". Ett drygt decennium senare skrev Almquist: "Hemviken och Norrviken riklig på strandängar". År 1971 fanns majvivan endast i enstaka exemplar vid Lillmaren och vid stigen vid Långängens södra del och vid Norrviken. År 2022 fanns majviva endast kvar på några mindre ytor i norra delen av Långängen respektive vid Lillmaren.

MOSSOR

Ängsös mossflora undersöktes redan på 1930-talet. Då påträffades 195 olika mossarter, vilket får anses som många på en så pass begränsad areal som Ängsö. Då förklarades artrikedomen med att ön ligger i ett växtgeografiskt gränsområde med stor variationsrikedom, olika naturtyper samt jordens höga kalkhalt. Efter den inventeringen har endast sporadiska besök gjorts av bryologer.

En mycket rik mosslokal är barrskogen kring öns högsta berg i Adamskogen i nordväst. De stora och branta, mestadels mot norr vettande lodytorna samt havets omedelbara närhet skapar bra förhållanden för många arter mossor. Här växer krävande arter som västlig hakmossa, vågig sidenmossa, vedtrappmossa, grön sköldmossa och aspfjädermossa.

År 1987 påträffades den sällsynta brynian i ett litet kärr omgivet av vad som nu är väl hävdade slätterängar. Själva kärret är litet med endast några få klibbalar. Förekomsten av brynia var begränsad till några få, små tuvor på låga upphöjningar i kärret. Tuvorna bar spår av tramp. En annan mycket sällsynt mossa som hittats på Ängsö är östersjöbryum som hittades 1995. Arten växer på Ängsö i sprickor på strandklippor.

MAKROFYTVEGETATION

Nationalparkens makrofytvegetation inventerades år 2020. Artuppsättningen var den förväntade i denna inre del av Stockholms norra skärgård. Blåstång och borstnate förekom på alla transekter och axslinga observerades på alla utom en. Andra arter som förekom på flertalet transekter var ålnate, hornsärv och grönslickar. På några transekter observerades sudare, trådnate och tarmalger. Havsnajas och borststräfsse fanns endast på vardera en transekt (Hemviken resp Idviken).

Särskilt Hemviken har en välutvecklad makrofytflora med inslag av krävande arter som borststräfsse och havsnajas.

LAVAR

Under år 2019 och 2020 besöktes Ängsö av lavexperter. Vid dessa tillfällen påträffades en lång rad lavar som inte tidigare varit kända på ön. Flera av dessa hittades på de gamla ekarna, på död ekved och på aspar. Bland de mer krävande arterna på ek förekommer ekpricklav, gammelekslav, rosa skärelav, stor sönderfallslav, rödbrun blekspik, brunskaftad blekspik, gulvit blekspik, gul dropplav, hjämbrosklav, skugg-orangelav och klosterlav.

På andra lövträd växer exklusiva arter som mörk lundlav på ask, rännformig brosklav på asp, lunglav på lönn, mörk kraterlav och blek kraterlav på ask, almlav på alm och på gammal solexponerad tallved växer vedspik.

SVAMPAR

Ängsös svampflora är bristfälligt inventerad, men under senare år har ön besökts av mykologer och nya artfynd görs fortlöpande.

Ängsös hävdade hagmarker och slätterängar hyser en rik ängssvampflora med en lång rad krävande arter, däribland fjällig jordtunga, svart jordtunga och hårjordtunga, blårodling, mjölrödskivling, scharlakansvaxskivling, lutvaxskivling, rökfingersvamp, stornopping och blåsvärting.

Ängsös stora förekomst och långa kontinuitet av lind har gjort att linddyna har en rik förekomst på ön. Likaså hyser de gamla ekarna en lång rad krävande svampar, som till exempel oxtungsvamp, ekticka, korallticka och saffransticka.

I lundmiljöer och i lövrika delar växer jättekamskivling, fruktkremla, gyllensopp och hasselsopp, svartnande fingersvamp, lömsk flugsvamp, igelkotttröksvamp, grön jordtunga och kruskantarell. De barrdominerade delarna av ön med tydligt kalkinslag hyser barrviolspindling, gultoppig fingersvamp, lammticka, grangråticka och koppartaggsvamp. På granlågor är rynkskinn, brandticka, granticka, vågticka, ullticka och gränsticka påträffade, och på döda tallgrenar växer vintertagging. På döda lövträd och lövlågor förekommer koralltaggsvamp, kandelabersvamp och skumticka.

A3.4.4 Viktiga naturvårdsarter i Ängsö nationalpark

RÖDLISTADE VÄXT- OCH DJURARTER

Totalt är hittills drygt 120 rödlistade arter noterade i nationalparken (enligt 2020 års rödlista). Tio av dessa är dock observationer av fåglar som bara tillfälligt vistats i eller passerar Ängsö.

Många av de rödlistade arterna är knutna till välhävdade ängsmarker med lång kontinuitet eller till levande eller döda träd. Många är beroende av död ved och många är knutna till grova träd med död eller levande ved eller bark.

En fullständig förteckning över rödlistade arter funna på Ängsö återfinns i bilaga 5.

Inom parentes anges Artdatabankens rödlistekategori 2020: CR – Critically Endangered, Akut hotad; EN – Endangered, Starkt hotad; VU – Vulnerable, Sårbar; NT – Near Threatened, Nära hotad.

BESKRIVNING AV SÄRSKILT VIKTIGA ARTER

Här ges en kortfattad beskrivning av förekomsten på Ängsö för några av de viktigaste naturvårdsarterna ur ett samlat bevarandeperspektiv. Ytterligare information om arterna kan hämtas från Artdatabankens artefaktblad.

Urvalet innefattar:

- Arter med åtgärdsprogram.
- Övriga hotade arter (EN – CR, enligt Artdatabankens rödlista 2020) med viktiga förekomster i området.

- Rödlistade arter i kategorin *nära hotad* (NT, enligt Artdatabankens rödlista 2020) som har särskilt rika förekomster i området.
- Arter som är ovanliga i andra delar av landet och som har särskilt rika förekomster eller goda förutsättningar i nationalparken.

Arterna är sorterade i organismgrupper.

Skogsalm (*Ulmus glabra*) Akut hotad (CR)

På Ängsö finns skogsalm i olika åldrar spridda i både hagmarker och i slutna skog. Några av träden har ansevärd ålder och rik lavflora. På en gammal alm mellan Långängen och Svartviken växer fortfarande en rik förekomst av almlav (VU). Almsjuka noterades på Ängsö första gången 2023.

Ask (*Fraxinus excelsior*) Starkt hotad (EN)

På Ängsö finns ask spridd över ön, särskilt talrik är den i lundmiljöer och på fuktiga mullrika jordar. Flera sällsynta lavar på Ängsö växer på ask, däribland den ytterst sällsynta arten mörk lundlav (CR).

Majviva (*Primula farinosa*) Nära hotad (NT)

På Ängsö finns majviva i några av de fuktiga ängspartierna. Den har tidigare varit betydligt vanligare och är en bra indikator på om hävden motsvarar vad som är lämpligt för naturtypen.

Almlav (*Gylalecta ulmi*) Sårbar (VU)

En rik förekomst finns på en gammal alm mellan Långängen och Svartviken.

Stor sönderfallslav (*Bactrospora dryina*) Starkt hotad (EN)

På Ängsö är arten noterad på en gammal ek i östra delen av Västerskogen.

Rännformig brosklav (*Ramalina calicaris*) Sårbar (VU)

På Ängsö är den rännformiga brosklaven funnen i aspkronor på omkullfallna aspar norr om Ladängen.

Mörk lundlav (*Scutula effusa*) Akut hotad (CR)

På Ängsö växer den på några askar intill den gamla ladugrunden invid Ladängen. Den är här hittad på både ask och lönn.

Saffransticka (*Aurantiporus croceus*) Akut hotad (CR)

På Ängsö växer arten på en ek i västra delen av Långängen i höjd med södra delen av Stormaren. Eken står ute i slätterängen tillsammans med några till ekar.

Svartnande fingersvamp (*Ramaria broomei*) Starkt hotad (EN)

Inför planeringen av restaureringsåtgärder år 2023 påträffades inom ett relativt begränsat, hasseldominerat område nära Ladängen, flera krävande och sällsynta arter. Bland dessa var fyndet av svartnande fingersvamp särskilt intressant. Arten är endast känd från Östersjökusten från Öland och norrut till norra Stockholms län och Åland samt från några isolerade inlandslokaler. Samtliga förekomster med arten finns i exklusiva lundmiljöer och ängsmarker, ofta med hassel.

Havsörn (*Haliaeetus albicilla*) Nära hotad (NT)

Havsörn har varit en av Ångsös verkliga symbolarter. På ön ses havsörn i stort sett dagligen och området ingår i ett av de revir där örnar har hållit sig kvar även under kritiska perioder på 1950–60-talet.

Praktmånblomfluga (*Eumerus grandis*) Starkt hotad (EN)

Praktmånblomfluga hittades på Ångsö år 2020. Den har därefter påträffats på flera lokaler i nationalparken där spenört förekommer rikligt. Ångsö är en mycket viktig lokal för arten och den behöver att det finns kvar hela bestånd med spenört årligen efter genomförd slåtter.

Lindbrokmal (*Chrysoclista linneella*) Sårbar (VU)

Lindbrokmal hittades för första gången på Ångsö år 2020. Den är känd från endast ett tiotal nutida lokaler i landet. Ångsö får med tanke på sin rika förekomst av lind anses som lämplig för arten.

A4 Kulturhistoriska förhållanden och äldre markanvändning

A4.1 Nyttjande av Ängsö

De tidigaste människorna i skärgården var fiskare och jägare som levde efter att inlandsisen dragit sig tillbaka och landet börjat stiga upp ur havet. Långt senare kom människor för att bosätta sig permanent i skärgårdsområdet. På de stora öarna utanför Ängsö, Yxlan och Blidö fanns troligen ingen fast bosättning förrän på medeltiden, på öarna närmare fastlandet kanske något tidigare. I och med bosättningarna så började människorna successivt sätta sin prägel på skärgårdslandskapet genom slätter, åker- och betesbruk samt fiske och jakt. Nyttjandet resulterade i att landskapet till stor del var tydligt präglat av människans närvaro.

Genom röjningar skapades åkrar och ängar. I vikar och sund togs vassen tillvara, som ett viktigt foder till korna och som material till taktäckning. Brukandet var troligen så pass intensivt att skogsvegetation inte fick möjlighet att etablera sig i någon större utsträckning. Stora delar av ängsarealen kom till som en kombinerad effekt av vasstäkt och landhöjning. Allt eftersom öarna steg upp ur havet övergick vasstakten i ängsslätter, först fuktig sidvallsäng och senare till torrare hårdvallsäng.

Där det var möjligt att skörda vinterfoder, ängshö eller löv, prioriterades ofta det, inte minst eftersom det kunde vara lika enkelt att transportera vinterfoder över vattnet som på land. I återstående miljöer, där det inte var möjligt eller lämpligt att skörda hö, fick betesdjuren normalt beta. Det begränsade skogsmarkens tillväxt samtidigt som den ofta nyttjades genom att ved och virke togs ut (kol och ved kunde också vara attraktivt att transportera via vattenvägar). Resultatet blev en ofta gles skog och i vissa fall helt kala öar och skär. Om människan inte hade brukat markerna skulle de troligen ha vuxit igen med lövskog som senare övergått till grandominerad skog eller blandskog. Det är en utveckling som skett i stora delar av skärgården under 1900-talet.

1600- OCH 1700-TALET

Från och med 1600-talet känner vi Ängsös historia tämligen väl genom gamla kartor, jordeböcker, mantalslängder och synehandlingar.

Ängsö tillhörde och brukades till kronofogdehemmanet Väringsö. Den äldsta kända kartan är från 1639 och visar två öar med ett sund emellan. Under denna tid låg medelvattenytan mellan 1,5–2 meter högre än idag. Av karttexten framgår att det på båda öarna fanns ”Enghtill höö” men kartan är ganska detaljfattig.

Kartan från 1709 är inte heller särskilt detaljrik men Västerängen, Hemvreten och ängarna kring nuvarande Stor- och Lillmaren går lätt att känna igen. Ännu delades Ängsö av ett sund och Hästholmen i sydost var då en egen ö. Ängsarealen angavs vid denna tid till cirka sju hektar. Åkerbruk förekom inte och inte heller fanns det någon bosättning på någon av öarna.

Den första torparen hette Erik Hansson. Han hade tidigare brukat ett av hemmanen på Väringsö och flyttade till Ängsö år 1725 eller 1726, då ett torpställe uppfördes på Hemudden.

Namnet Ängsö förekommer på kartor från 1726, men fortfarande i en synehandling från 1828 kan man läsa att Ängsön ”består af twänne holmar, hvilka likwäl äro sammanhängande”. Fodret förvarades i en hölada som fanns invid Ladängen, mitt på ön, och fördes till byn på vintern med släde över isen.

1800-TALET

På 1800-talet odlades allt större delar av ängsmarken upp. Under perioden 1805–25 lät kronofogden på Väringsö riva de då cirka 100-åriga gamla byggnaderna på Ängsö och ersätta dem med de som finns kvar idag. Kartor från 1846 och 1899 är mer detaljerade än tidigare kartor. Nu blev utnyttjandet av marken mer intensiv genom ökat åkerbruk. Från 1877 och 50 år framåt bodde torparen Karl-Edvard Karlsson och hans hustru Emma Sofia Öhrlund stadigvarande på Ängsö. Innan dess hade torparna oftast bara bott på ön under några år.

Kartan från 1846 visar att delar av den tidigare ängen odlats upp, men att ängsarealen ändå ökat till hela 13 hektar, alltså nära det dubbla jämfört med år 1709. Flera områden är också angivna som betesmark. Tidigare hade man inte någon speciellt avsatt betesmark utan djuren gick på ”utmarken”, det vill säga på den mark som inte var inhägnad som åker eller äng (utmarken kunde vara mer eller mindre trädklädd, men man ska inte utgå från att den bestod av skog, även om motsvarande marker normalt är helt skogsklädda idag). Att kosta på sig att hägna in särskilda beteshagar var ett sätt kunna styra betesdjuren/betetrycket mer, men innebar extra arbete med hägnader. Ibland talar man om en ”hagifiering” under 1800-talet.

Kartan från 1899 visar en kraftig ökning av åkerarealen på främst ängens bekostnad. Mycket av det som tidigare brukats som äng betecknas nu som hagmark, något som kan tyda på att ängsbruket fått mindre betydelse. Främst är det den tidigare Norrängen, Kalvbacken och Västerängen som fått bli åker- eller betesmark. Kartan från 1899 är av särskilt intresse då den visar markanvändningen vid tiden för nationalparkens bildande.

År 1880 började skogen skötas enligt planer fastställda av skogsstaten (handling från Domänstyrelsen, 1869). En skogskarta från 1892 redovisar en rad kala eller planterade hyggen i Västerskogen. Justitierådet Axel Afzelius har sagt sig minnas samma hyggen från 1880-talet som ”smultronfall” (Romell, 1961).

1900-TALET

År 1903 kom den siste torparen, Carl Edvard Carlsson, till Ängsö. Han arrenderade torpet vid Hemudden och skötte halva öns äng. Ungefär samtidigt ansökte Domänstyrelsen om att få avverka bland annat gamla ekar på ön. En ansökan som medförde att processen som ledde till nationalparksbildandet inleddes. Ivar Afzelius, sommarboende på ön och bland annat ledamot av Vetenskapsakademien, skrev 1904 till Domänstyrelsen och framhöll att Ängsö borde bevaras och få särskild omvårdnad. I en propå till Svenska Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté om att göra Ängsö till nationalpark beskriver domänintendent Oscar Tamm utmarken på ön, och det framgår av beskrivningen att ön hade en för skärgården ovanligt stor mängd

skog och träd: ”Afrösningsjorden¹ är beväxt med en rik och kraftig trädvegetation, bestående ej blott af barrskog utan äfven i stor mängd af vackra och kraftiga löfträd af mångahanda slag, hvarmed, som naturligt är, följer en rik undervegetation af örter. /.../ Genom sin rika och ofördärfade natur är denna ö en pärla i Stockholms numera ganska skogfattiga skärgård, och den förtjänar att skyddas så att densamma allt fortfarande må få behålla sin naturliga prägel.” (Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition N:o 125/1909).

När beslutet om Ängsö nationalpark fattades 1909 bestämdes även att Kungliga Vetenskapsakademien (KVA) skulle förvalta nationalparken. KVA begränsade arrendatorns möjligheter att bruka torpet i motsats till Domänstyrelsen som verkar ha haft en annan uppfattning. Att Ängsö var på väg att växa igen var något som uppmärksammades bara några år efter beslutet 1909 om inrättandet av nationalparken, enligt en inventering som KVA:s naturskyddskommitté beställde. Begränsningen av hävden innebar alltså att nationalparken växte igen och att KVA beställde en utredning om vad som borde göras åt detta.

1943 fick professor Lars-Gunnar Romell tillsammans med jägmästaren Nils Ekberg i uppdrag att utreda nationalparkens framtida skötsel. Under Domänstyrelsens regi genomfördes omfattande röjningar av de gamla ängsmarkerna och lövbackarna. Bete och slätter återinfördes. KVA anställde en egen torpare som fick sköta Ängsö, men 1948 sålde den nye torparen sina djur och flyttade ifrån ön. Återigen stod Ängsö utan någon skötsel och igenväxningen återupprepades.

Domänstyrelsen som fortsatte som huvudman för skötseln byggde år 1954 en ny tjänstemannabostad invid det gamla torpet där den nytillträdde tillsynsmannen fick bo. Under perioden fram till slutet av 1960-talet slog personalen ängarna med lie (Karl-Olov Johansson, muntl.) men därefter införskaffades motordriven slätterbalk. Ända in på 1970-talet var ekonomin för skötseln på Ängsö mycket osäker och periodvis såg det ut som att skötseln återigen skulle pausas.

Ängsö förvaltas sedan år 2000 av Länsstyrelsen i Stockholms län och har sedan 1980-talet haft anställd personal som fungerat som både tillsynsmän/naturbevakare och genomfört mycket av den naturvårdanden skötseln. Ängarna sköts årligen genom fagning samt slätter och sedan flera år betar nötkreatur på ön under sommarhalvåret. Det är dock bara omkring halva nationalparken som har en aktiv skötsel. Ungefär halva Ängsö har sedan det tidiga 1900-talet lämnats för mer eller mindre fri utveckling, utöver visst underhåll av stigar med mera. Merparten av dessa delar domineras av granskog, men barkborreangrepp efter stormen Alfrida 2019 har inneburit stora förändringar av granskogens struktur.

---

¹ Med avrösningsjord menas mark som inte bedömdes som odlingsvärd (som åker eller äng) vid laga skifte. Anledningen till termen avrösningsjord är att denna jord avröstes (det vill säga avskiljdes) från inägor (åker och äng) därför att den inte var odlingsvärd.

A4.2 Bebyggelse och brukningsvägar

I direkt anslutning till hamnen ligger det gamla torpbostället. Torpstället på Hemudden uppfördes 1725–26 av Väringsöbonden Erik Hansson, som var den förste bofasta brukaren på Ängsö. Det revs dock senare och ett nytt torp med tillhörande ladugård och uthus byggdes under perioden 1805–1825. Det är från denna tid de ålderdomliga husen som än idag finns kvar härstammar. Husens gamla vasstak har med tiden bytts ut mot tegel och gamla timmerväggar har fodrats med brädor (Romell, 1961). Under år 2022 har renovering av både boningshuset och torpet inletts.

Gårdsmiljön vid Hemudden är inhägnad med gärdesgårdar. Vandringsleden från bryggorna och upp mot ängarna passerar igenom gården, där bostadsdelen finns mot sjösidan i öster och ladugårdsdelen i väster in mot ön. Boningshuset som nyttjas av förvaltaren och tillsynsmannen byggdes 1954 i samband med att beslut fattades om kraftfulla restaureringar på Ängsö.

Under 1800-talet fanns även ett bebott torp vid Svartviken i norr. Adam Michaelsson, född i Livland 1813, bosatte sig vid Svartviken år 1857. Han avled redan 1864 men änkan, Carolina, bodde kvar i torpet vid Adamsvreten fram till sin död 1899. Torpet är nu borta men husgrunden, resten av en jordkällare och ”Adams äppelträd” växer alltså på platsen.

Vid Ladängen, sydost om Stormaren, fanns tidigare en ängslada.

Från mitten av 1800-talet visar historiska kartor att det från torptomten vid södra udden går en brukningsväg norrut. Efter drygt hundra meter går en avtagsväg till Västerängen och ytterligare knappt hundra meter åt norr finns en avtagsväg till utmarken i Västerskogen. Söder om Stormaren delar sig vägen i en västlig gren mot Norrviken och en östlig mot Adamsvreten och Svartviken. Den östra vägen stryker strax intill den tidigare höladan vid Ladängen (Tollin, 2013).

Av historiska kartor framgår att det funnits en hägnad genom Stormaren. Denna hägnad har försvunnit men när den fanns kunde den kopplas till skillnader i hävden mellan brukningsenheterna Ängsötorpet och Väringsö gård (Västerön respektive Österön). Exempel på skillnader mellan enheterna var att lövtäkten var koncentrerad till Västerön.

A4.3 Biologiskt kulturarv

Biologiskt kulturarv är natur som berättar om kultur och utgörs av ekosystem, naturtyper och arter som uppstått, utvecklats eller gynnats genom människans nyttjande av landskapet. Deras långsiktiga fortlevnad och utveckling förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel. Som framgår av beskrivningen ovan, och naturtypsbeskrivningarna i A3, så utgörs mycket av naturvärdena vid Ängsö av olika typer av biologiskt kulturarv, till exempel ängsmiljöerna, de hamlade träden, de spärrgreniga gamla ekarna, vissa trädgårdsväxter, åkermarkernas ogräsflora och de blommande och bärande träden och buskarna i brynmiljöerna. Dessutom är skogsbetesmiljön och lövängsstrukturerna varianter av biologiskt kulturarv, och även i de skogspartier som sedan mycket lång tid lämnats för fri utveckling är skogen överallt tydligt präglad av äldre tiders kulturpåverkan. Med ytterst få undantag så har en stor del av skärgårdens öar under tidigare epoker varit mycket glesare eller till och med trädlösa, särskilt under förindustriell tid då öarna till stor del nyttjades för höproduktion, vedtäkt och bete. Den tidigare betesdriften och vedtäkten på Ängsö visar sig fortfarande i det att många av de äldre träden är antingen tallar, ekar eller lindar, och i många fall har en krona präglad av att den bildats under mindre skuggiga förhållanden.

A5 Ängsö som besöksmål

A5.1 Besökare på Ängsö idag

Varje år passerar cirka 5000 personer öns besökarräknare. Fina sommarkvällar kan det ligga uppemot 70 båtar ankrade runt ön, men det finns ingen totalsiffra på hur många personer som kommer med egen båt.

Högsäsongen för besökare till Ängsö infaller under perioden april–september. Maj och juni, när orkidén Adam och Eva blommar, är den i särklass viktigaste besöksperioden. Dagbesökare som kommer med turbåt tillbringar cirka tre timmar på ön, och tar ofta del av den guideade tur som ges av Ängsös naturbevakare.

Sommaren utgör en tydlig högsäsong även för besökare med egen båt. Det är oklart i vilken utsträckning besökare med egen båt tar del av upplevelsevärdena iland.

Organiserade turer till Ängsö arrangeras av flera föreningar och företag. De kommer framför allt med tur- eller taxibåt, men det finns också företag med egen transport (se nedan). Ängsö är ett populärt besöksmål bland kanotister.

Vintertid kommer endast ett litet antal besökare till Ängsö.

DAGENS BESÖKARGRUPPER

Bland dagens besökare finns både personer från närområdet som ofta kommer i egen båt, och mer långväga besökare (inhemska liksom från utlandet) som företrädesvis kommer med turbåt. Många besökare är äldre personer, som kommer i maj–juni, för blommornas och det vackra landskapets skull. Det är inte ovanligt att besökare uppger att de gör en årlig obligatorisk vartur till Ängsö. En annan typisk besökargrupp är personer med funktionsnedsättning som kommer med en privat operatör.

UPPLELSEVÄRDEN PÅ ÄNGSÖ

Nationalparkens upplevelsevärden är höga och beskrivs under A6.3.

A5.2 Tillgänglighet

ATT TA SIG TILL ÄNGSÖ

Ängsö nationalpark nås med båt. Under vintermånaderna kan ön nås på skidor eller skridskor om isförhållandena är de rätta. Övernattning är endast möjligt i tält på angiven plats eller i egen båt. Inga förnödenheter finns att köpa på ön och besökare måste därför ta med mat och dryck. En dricksvattenkran finns för besökare.

1 februari–15 augusti innebär fågelskyddet att det inte är tillåtet att lägga till vid vissa delar av öns sydöstra och östra sida. I övrigt är det möjligt för besökare att angöra öns stränder och klippor. Svartviken, Norrviken och gästbryggan vid Hemudden är särskilt populära angöringsplatser.

Ängsö är ett uppskattat besöksmål bland paddlare som anländer i grupp eller enskilt. De stiger ofta iland vid Norrviken, där det finns tältplats och torrtoalett.

En enskild operatör med turer för personer med funktionsnedsättning besöker Ängsö regelbundet. De anländer med egen båt till ett strandparti vid Hemudden, som iordningställt för ändamålet. Enligt egen uppgift genomför denna operatör ett femtiotal fisketurer per år med lunchstopp på Ängsö. Operatören har uttalat ett starkt önskemål om förbättrad tillgänglighet för personer i rullstol, vilket skulle göra det möjligt att organisera guideade turer på ön.

TILLGÄNGLIGHETEN PÅ ÄNGSÖ

Den fysiska tillgängligheten på Ängsö är begränsad. Ön är till stora delar flack och lättgången. I dag finns exempelvis hållar och ojämnheter som försämrar tillgängligheten längs lederna. Generellt sett har Ängsö goda naturgivna förutsättningar för att ta emot ett brett spektrum av besökare med olika förutsättningar och behov.

Allmänheten har inte tillträde till oslagen äng, sådd åker eller tomt. Därutöver är delar av öns östra sida fågelskyddsområde med tillträdesförbud under tiden 1 februari–15 augusti. Fågelskyddsområdet sträcker sig 100 meter ut från stranden.

Idag är den fysiska tillgängligheten förhållandevis god vid huvudentrén vid Hemudden. Via hårdgjorda stigar kan besökare nå och använda entréområdets rastbod med utställningslokal. Rast- och eldplats, torrtoalett och dricksvattenkran är dock inte fullständigt tillgänglighetsanpassade. Lutningarna är lite för branta. Rast- och eldplatser har gräs som underlag och är inte hårdgjorda.

Vägen som leder besökare från Hemudden till öns centrala delar och upplevelsevärden är inte tillgänglig. Den är för brant och passerar en berghäll. Det innebär att det finns hinder som gör att alla besökare inte har tillgång till de centrala upplevelsevärden som ängarna.

Bortom torpet blir terrängen mer flack och lättgången. För besökare med andra funktionsnedsättningar än rörelsenedsättningar, så som personer med nedsatt syn eller blinda personer, är tillgängligheten idag inte genomtänkt även om naturliga ledstråk finns längs med lederna. Det saknas exempelvis ljudinformation, kontrastmarkeringar med mera.

Naturvägledning, ledhänvisning och information är idag bristfällig.

A5.3 Befintliga anordningar för besökare

ENTRÉER OCH INFORMATIONSPLATSER

Vid Hemudden finns Ängsös huvudentré med informationsskyltar, rast- och grillplatser, tillgänglig torrtoalett samt rastbod med en utställning om Ängsö. Turbåten anländer till Hemuddens brygga och i viken finns en gästbrygga. Det finns även en anöringsplats för båt som transporterar besökare som tar sig fram med rullstol.

Västra bryggan, Svartviken och Norrviken räknas som sekundära entréer. I anslutning till dessa finns informationsskyltar. Vid Svartviken och Norrviken finns torrtoaletter. På fastlandet finns idag inga entréer, besöksparkeringar eller skyltning till nationalparken.

LEDER OCH STIGAR

På Ängsö finns totalt cirka 5,5 kilometer stigar som tar besökaren runt framför allt de centrala, västra och nordöstra delarna av ön. Stigarna är delvis färgmarkerade. Den mest frekventerade leden går längs med ängarnas västra sida mellan Hemudden i

söder till Norrudden i norr. Leden har karaktären av en enkel väg och används även av jordbrukets maskiner. En brukningsväg viker av från leden och går österut mot Sandudden i sydväst och Västra bryggan. Från denna brukningsväg leder en stig norrut utefter öns västra strand upp mot Norrudden. Från den stora leden längs med ängarna leder två stigar över ängen till öns östra sida mot Svartviken och Adamsvreten. Härifrån leder ytterligare en stig upp mot Adamsudden och tillbaka till Norrudden. Det saknas vägvisningar längs lederna. Det finns idag endast digitalt i Naturkartan. I nationalparken finns inga cykel-, rid- eller kanotleder.

TEMATISKA SKYLTA OCH RASTBOD MED UTSTÄLLNING

På Ängsö finns en naturstig som är markerad med fem skyltar med beskrivning av karaktäristiska naturmiljöer på ön.

Rastboden vid Hemudden är öppen sommartid. Här finns bord och bänkar, en kamin för besökare att elda i samt hjärtstartare. En utställning berättar om Ängsös natur, kulturhistoria och om livet på ön. I rastboden finns även en mindre samling med böcker relaterade till nationalparken.

RAST- OCH ELDPLATSER SAMT BÄNKAR

På Ängsö finns flera rast- och eldplatser med bänkbord i entréområdet vid Hemudden. Eldning är idag tillåtet endast vid anvisade eldplatser. Sittbänkar finns utmed ängen, vid Adam och Eva-ängen vid Norrudden och vid Svartviken.

ÖVERNATTNING

Tältning är tillåten på anvisad plats max två nätter i följd. Övernattning på Ängsö för besökare utan egen transport försvåras av att turbotarna inte går alla dagar. Många besökare övernattar i egen båt. Förtöjning vid strand eller gästbrygga är tillåten max två nätter i rad. I övrigt erbjuds besökare inget boende på Ängsö idag.

TOALETTER, DRICKSVATTEN, SOPOR, ELDPLATSER

Vid entréområdet vid Hemudden finns torrtoalett och sopstation med förhållandevis god tillgänglighet. Torrtoaletter och sopställ finns även i anslutning till naturhamnarna i Norrviken och Svartviken. Besökare uppmanas själva ta med sina sopor från ön. Dricksvatten finns i en kran på Hemudden-ladans vägg, men med hänvisning till begränsad vattentillgång uppmanas besökare att ta med eget vatten.

INFORMATION

Den huvudsakliga informationen om Ängsö finns på den gemensamma hemsidan för Sveriges nationalparker, sverigesnationalparker.se. Det finns även information på länsstyrelsens hemsida. Tryckt information finns i form av broschyren "Sveriges 30 nationalparker" (Naturvårdsverket) samt i en äldre broschyr för Ängsö nationalpark (Länsstyrelsen).

A5.4 Organiserat nyttjande

Ett antal organisationer, företag och föreningar ordnar guidade turer till Ängsö, däribland Naturskyddsföreningen Roslagen, Storstockholms naturguider, Friluftsförbundet, Sveriges Funktionshindrades Friluftsförbundet (SFFF) och Visit Roslagen i samarbete med Gula båten.

A5.5 Uppföljning av besökare, anordningar och naturvägledning – information

Idag räknas hur många besökare som passerar på vägen mellan ladugården och torpet.

A6 Prioriterade bevarandevärden

A6.1 Ekologiska prioriterade bevarandevärden

De ekologiska prioriterade bevarandevärdena utgörs av ängsmiljöerna (slätterängar i låglandet 6510, lövängar 6530 och fuktängar 6410), de betespräglade strand- och trädklädda miljöerna med både lövrika hagmarkspartier och skogsbetesmark (strandängar vid Östersjön 1630 och trädklädda betesmarker 9070 samt lagunen vid Hemviken (laguner 1150).

A6.2 Prioriterade kulturvärden

De prioriterade kulturvärdena kan främst kopplas till det biologiska kulturarvet. Ängarna som hävdats sedan mycket lång tid och den kulturpräglade floran är det främsta exemplet. Även träd- och buskskiktet är präglat av gångna tiders bruk. Kulturvärdena omfattar också den äldre torpbebyggelsen med tillhörande åkrar.

A6.3 Prioriterade upplevelsevärden

Nationalparkens mest centrala upplevelsevärden är kopplade till det ålderdomliga agrara landskapet med ett karaktäristiskt inslag av ängsmark. På Ängsö kan besökare uppleva hävd- och betesgynnad flora och fauna, hamlade träd, lundar och arter som till exempel Adam och Eva. Den speciella miljö som innerskärgården representerar kan också räknas till ett av de centrala upplevelsevärdena. Skärgårdens livsvillkor ur ett historiskt perspektiv med berättelserna om människors liv på Ängsö fördjupar upplevelsevärdena. Det finns även en särskild attraktion i Ängsö som en av Europas allra första nationalparker.

B. Plandel

B1 Övergripande mål och principer för skötsel av mark och vatten

B1.1 Övergripande mål

Syftet med nationalparken styr skötseln och förvaltningen. Syftet är formulerat på en generell nivå med en liknande ansats för alla Sveriges nationalparker och framgår av nationalparksförordningen (1987:938). Syftet för Ängsö nationalpark är *att bevara ett äldre odlingslandskap i väsentligen oförändrat skick*.

Ängsö nationalpark har brukats under lång tid och naturmiljön är starkt präglad av människans nyttjande och den historiska markanvändningen. Ängsö har stora natur-, kultur- och friluftslivsvärden. I synnerhet de öppna ängarna, lövängarna och de betade hagarna med gamla ekar och lindar bidrar till Ängsös höga värden. Skötseln och förvaltningen syftar till att bevara dessa värden samtidigt som ön tillgängliggörs för besökare.

Ängsö är en del av det europeiska nätverket Natura 2000 och de arter och livsmiljöer som varit grund för utpekandet ska förvaltas så att gynnsam bevarandestatus uppnås och bibehålls.

B1.2 Brand

Ängsö hyser flera områden med hållmarkstallskog, en naturtyp med hög potential för snabb brandspridning. Öns fuktiga ängsmarker utgör naturliga brandhinder. Skogsbrand har historiskt troligen varit frekvent förekommande på ön, men har inte förekommit i nämnvärd omfattning i modern tid. Detta har lett till tjockare humuslager och tätare skogar, vilket betyder att mängden bränsle som är tillgängligt vid en brand har ökat.

Ängsös läge i den inre delen av innerskärgården gör att ön sannolikt i framtiden kommer att drabbas av tilltagande torkperioder. En skogsbrand kan få stora konsekvenser. Omfattningen av uppkomna bränder kan minskas genom att bränslemängden reduceras. Detta kan till exempel ske genom bränning i planerade områden på ön, helst i de idag talldominerade delarna av ön och som en del i den naturvårdande skötseln. För en ökad beredskap föreslås en ökad samverkan mellan länsstyrelsen och räddningstjänsten, med utbildning, rutiner för tidig upptäckt, minskning av bränsle intill byggnader och en etablerad evakueringsplan. Tillgång till utrustning och ett systematiskt brandskyddsarbete är av stor vikt för att skydda den bebyggda miljön.

B1.3 Storm, insektsangrepp, torka och klimatförändringar

Årsmedeltemperaturen förväntas, med den kunskap som finns idag, öka med mellan 20 och 30 procent vid seklets slut på grund av klimatförändringarna. Denna förändring kan i sin tur leda till fler stormar, mer torka, högre brandrisk, förlust av arter och habitat, samt ökad mängd konkurrenskraftiga och/eller skadliga arter, såväl främmande som inhemska.

Förväntade förändringar är svåra att direkt motverka i en skötselplan. Stigande havsnivåer kan påverka stränderna och eventuellt strandnära bebyggelse, direkt genom översvämning och indirekt genom ökad förekomst av erosion.

Storm, stormfällningar, storskaliga insektsangrepp och torka är naturliga företeelser för de naturtyper som ingår i nationalparken. Ett varmare, soligare och nederbördsfattigare sommarklimat kan gynna en del av öns insekter och svampar. Flera arter är troligen så kallade värmereliker och skulle förmodligen gynnas vid ett varmare klimat, så länge deras värdväxter överlever.

De störningar som klimatförändringar medför ska bedömas från fall till fall och med ny kunskap i beaktande. Åtgärder ska anpassas på lämpligt sätt.

B1.4 Införsel av material, utrustning etc.

Vid införsel av material och utrustning finns risk att oönskade organismer förs in till Ängsö nationalpark. För att minimera dessa risker ska följande riktlinjer följas:

- Införsel av sand och grus ska ske med största försiktighet och hanteras på sätt som minimerar risker att invasiva arter, sjukdomar eller skadegörare förs in till området.
- Införsel av jord ska undvikas helt.
- I de fall trädgårdsväxter införs ska dessa vara producerade i Sverige och kontrolleras så att inte oönskade följeväxter, sjukdomar eller skadegörare medföljer. I de fall fröer eller växter införs ska dessa i första hand vara av svensk proveniens eller tillhöra gamla kultursorter.
- Alla maskiner och redskap som förs in till ön ska vara väl rengjorda och vid behov desinficerade.

B1.5 Framförande av motorfordon

För att genomföra tillsyn, skötselåtgärder samt ibland vid besöksmottagning från turbot eller personalbåt finns behov av framförande av motorfordon. Fordons- trafiken ska anpassas till öns natur-, kulturmiljö- och upplevelsevärden för att syftet och mål med Ängsö nationalpark ska kunna nås.

- För bevarande av naturtyper och arter ska körningen anpassas så att negativ påverkan på bevarandestatusen för naturtyperna minimeras. Bevarandemål för respektive skötselområde ger vägledning.
- Besökarnas upplevelser ska så långt möjligt inte påverkas negativt av framförandet av fordon. Störning av upplevelser kan bestå av ljud, ljus och att känslan av att lugnet och stillheten bryts av mötet med ett fordon.

B2 Disposition av mark och naturvårdande skötsel

B2.1 Skötsel av naturtyper och indelning i skötselområden

I skötselplanen för Ängsö nationalpark görs följande indelning av skötselområden:

- Ängsmark (indelas i undergrupper)
- Betesmark (indelas i undergrupper)
- Skog (indelas i undergrupper)
- Marin miljö inklusive fågelskär (indelas i undergrupper)
- Åkermark, bebyggelsemiljö och hägnader

I sammanställningen nedan listas ingående habitat enligt bilaga 1 till art- och habitatdirektivet inom parentes efter respektive rubrik. Mål som anges för direktivnaturtyper motsvarar bevarandemål.

Skötselområdenas utbredning framgår av karta i bilaga 1, förutom 2d och 2e som är för små för att visa på kartan samt 5c som finns på karta i bilaga 2.

B2.1.1 Skötselområde 1: Ängsmark

Den för Ängsö nationalpark karakteristiska och mycket värdefulla ängsmarken utgörs till största delen av öppen slåttermark på torr, fuktig och våt mark. Inslag av lövängar förekommer i mindre utsträckning.

Skötselområdet innefattar Natura 2000-naturtyperna slätterängar i låglandet (6510), fuktängar (6410) samt lövängar (6530).

Ängsmarken har delats upp i tre huvudsakliga skötselområden efter skötselriktning:

- a) Öppen ängsmark
- b) Löväng
- c) Brynmiljöer i ängarna

a) ÖPPEN ÄNGSMARK

Mål

Areal

- Öppna ängsmarker motsvarande naturtyperna slätterängar i låglandet (6510) och fuktäng (6410) ska efter restaurering omfatta minst 12 hektar.

Strukturer och funktioner

- Ängsmarken ska vara i gott tillstånd.
- Ängsmarken ska vara väl hävdad vid vegetationsperiodens slut.

- Stormaren ska utgöras av ett hävdad kärr och ingå i slåttermarksarealen.
- Kärren i ängsmarken ska vara hydrologiskt intakta och utgöra en del av öns hävdade marker.

Typiska arter

- De för livsmiljön typiska arterna majviva, ängstarr, hirsstarr, kärrspira, älväxing, jungfrulin, ängsnycklar, Adam och Eva, gullviva och slåtterblomma ska ha goda förutsättningar för att finnas i livskraftiga bestånd.

Åtgärder

- Fagning, slåtter och höbärgning av ängarna genomförs årligen. Rövning vid behov så att beskuggning från träd och buskar inte ökar.
- Efter skörden bör ängarna efterbetas.
- Västerängen återställs till slåtteräng.
- Grupper med träd och enstaka björkar och alar på ängarna bör tas bort.
- Stormarens videbuskage bör avvecklas och våtmarkens hela yta bör där- efter hävdas genom slåtter.
- Ängarnas insektsfauna kan gynnas genom att motsvarande högst 1/5 av ängarna årligen växelvis lämnas oslagna för att fler nektarkällor ska finnas efter slåttern.
- För att gynna majviva och andra konkurrenskänsliga arter kan störningar som blottlägger bar jord göras, till exempel genom ökat djurtramp, bränning och liknande.

b) LÖVÄNG

Mål

Areal

- Ytan motsvarande naturtypen löväng (6530) ska efter restaurering omfatta minst 10 hektar.

Strukturer och funktioner

- Lövängen ska vara i gott tillstånd.
- Lövängen ska vara väl hävdad vid vegetationsperiodens slut.
- Träden i lövängen har en god vitalitet och lövtäktspåverkade träd bevaras.

Typiska arter

- Lövängens typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

Åtgärder

- Blötängsbacken och Idbacken restaureras till löväng.
- Fagning, slåtter och höbärgning av ängarna genomförs årligen. Efter skörden bör ängarna efterbetas.
- Hamlingspåverkade träd beskärs regelbundet och efterträdare etableras så att antalet hamlade träd inte avtar.
- Ädellövträd, främst lind, kan säkerhetsbeskäras vid behov.
- Svartviksängen restaureras till att bli löväng och/eller öppen äng.
- Delar av lövängsytorna kan hållas öppna med andra metoder än genom slåtter. Stängsel för att möjliggöra bete/efterbete kan sättas upp vid behov.

c) BRYNMILJÖER I ÄNGARNA

Brynmiljöer som ska skötas framgår av karta, bilaga 1.

Mål

- Arealen och längden brynmiljöer, särskilt med förekomst av spenört, bör inte minska i omfattning.
- Det finns ett tydligt inslag av blommande/bärande träd och buskar som exempelvis oxel och hagtorn.
- Igenväxningsvegetation och lövsly förekommer endast sparsamt.
- Praktmånblomflugan ska kunna finnas i livskraftiga populationer.

Åtgärder

- Brynen sköts genom naturvårdsinriktad slåtter normalt tidigast i augusti.
- Slåttern bör ske vartannat år med roterande slåtterytor.
- Vid behov röjs och gallras uppväxande träd och buskar.
- Buskar och träd som blommar och ger bär, som rönn, oxel och hagtorn, gynnas.
- Förekomsten av praktmånblomflugan följs upp.

B2.1.2 Skötselområde 2: Betesmark

Ängsös betesmarker utgörs av lövrika betesmarker, skogsbete/betad blandskog och öppna betesmarker. Skötselområdet innefattar Natura 2000-naturtyperna trädklädd betesmark (9070) samt strandängar vid Östersjön (1630).

Betesmarken har delats upp i tre huvudsakliga skötselområden efter skötsel-inriktning. Både område a och b kan kopplas till naturtypen trädklädd betesmark (9070). Område c omfattar naturtypen strandängar vid Östersjön (1630).

- a) Lövrik betesmark
- b) Skogsbete/betad blandskog
- c) Betesmark på strandängar

Utöver dessa naturtyper anges även särskilda mål och åtgärder för:

- d) Värdefulla träd
- e) Öppna sten- och sandstränder

a) LÖVRIK BETESMARK

Till Ängsös typiska miljöer hör naturbetesmarkerna med inslag av gamla, grova ädel-lövträd och hassel. Exempel på miljöer finns i anslutning till de gamla åkrarna nära Hemudden. Direkt söder om Norrudden finns en ekhage med öns största förekomst av gamla ekar och jätteträd.

Mål

Areal

- Naturtypen trädklädd betesmark (9070) finns på en yta om totalt minst 27 hektar, varav den lövrika betesmarken utgör ca 11 hektar.

Strukturer och funktioner

- Den trädklädda betesmarken ska vara i gott tillstånd.

- Grässvålen är väl hävdad av betet vid vegetationsperiodens slut.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte.
- Naturbetesmarkerna ska i huvudsak vara solexponerade med spridda buskar och träd. Hassel förekommer i begränsade bestånd.

Typiska arter

- Naturtypens typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

Åtgärder

- Naturvårdsinriktat bete sker normalt under perioden maj till oktober.
- Uppslag av igenväxningsvegetation hålls efter löpande.
- Rönn, oxel, hagtorn, apel samt sälj sparas i tillräcklig omfattning vid restaurerande åtgärder och frihuggs vid behov.
- Hamling ska ske av lövträd, i första hand ask och lind. Återkommande hamling av äldre, grova träd samt nyhamling av yngre träd.
- Åtgärder kan göras för att gynna pollinerande insekter genom blottläggning av sandpartier och slänter med sandjord.

b) SKOGBETE/BETAD BLANDSKOG

Skötselområdet består av äldre, variationsrik betad blandskog, på kalkrik moränjord och på magra hållmarker med glest trädskikt.

Mål

Areal

- Naturtypen trädklädd betesmark (9070) finns på en yta om totalt minst 27 hektar, varav skogsbete/betad blandskog utgör cirka 16 hektar.

Strukturer och funktioner

- Den trädklädda betesmarken ska vara i gott tillstånd.
- Variationsrik betad blandskog med tall, gran och lövträd, karakteriserad av gamla och grova träd.
- Gamla ekar, lindar, aspar och tallar ska vara ett karaktäristiskt inslag och nyrekryteringen av dessa trädslag ska vara god.

Typiska arter

- Naturtypens typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

Åtgärder

- Förekomsten av jätteekar och jättelindor i skog gynnas genom att konkurrerande träd ringbarkas eller avverkas.
- Granar kan tas bort om de konkurrerar med gamla aspar, tallar och ädel-lövträd.
- Kontrollerad bränning kan genomföras på hela Hästholmen för att åstadkomma naturlig störning för att gynna tallarna.
- Riskträd som riskerar att skada besökare som vistas vid anordningar eller längs leder kan tas ner och lämnas som död ved. I de fall åtgärder behöver vidtas ska dessa genomföras på ett sådant sätt att natur-, kultur- och friluftsvärdena gynnas så långt som möjligt.

c) BETESMARK PÅ STRANDÄNGAR

En del av de öppna betesmarkerna utgörs av den betade havsstrandängen söder om Västerängen på öns sydvästra del.

Mål

Areal

- Naturtypen strandängar vid Östersjön (1630) omfattar minst 1 hektar.

Strukturer och funktioner

- De betade strandängarna ska vara i gott tillstånd.
- Grässvålen är väl hävdad av betet vid vegetationsperiodens slut.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte.
- En blå bård finns mellan vass och strandäng.

Typiska arter

- Strandängarnas typiska arter som ormtunga, kustarun och strandkrypa ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

Åtgärder

- Naturvårdsinriktat bete normalt under perioden maj till oktober.
- Uppslag av igenväxningsvegetation hålls efter löpande.
- Restaureringsinsatser genom avverkning av träddridåer mot sjön.
- Partier med steniga och sandiga strandavsnitt bör frihuggas från klibbal.
- Inre delen av vassområden hålls vid behov (om det inte räcker med bete) efter genom slätter för att skapa en blå bård.

d) VÄRDEFULLA TRÄD

På många platser i nationalparken förekommer mycket stora ek- och lindträd som tidigare varit fristående i ett hävdad odlingslandskap. Många av dessa träd är idag hotade av igenväxning med gran och andra träd. Resultatet av denna igenväxning är bland annat att en del jätteekar har dött. Stora ek- och lindträd har höga naturvärden och är viktiga karaktärgivande element i nationalparken. Dessa träd har även ett högt kulturhistoriskt värde. Det finns också värdefulla askar och det har funnits alm på Ängsö.

Mål

- Fristående jätteekar och grova lindar finns spridda över Ängsö och hotas inte av igenväxning.
- Död ved av ek, lind, ask och tall finns i hagmarkerna eller på sol-exponerade platser för död ved.
- Antalet grova hamlade träd ökar på sikt.

Åtgärder

- Jätteträd som tidigare vuxit solitärt i ett öppnare landskap friställs med hänsyn till skötsel mål för omgivande miljö. Ek och lind prioriteras.
- Uppväxande träd röjs successivt bort för att bibehålla och utveckla förekomsten av stora ekar och lindar.
- Grov död ved av ädellövträd, asp, grov björk och tall ska tillåtas ligga kvar eller flyttas till solexponerade platser.

- Rekryteringsträd som kan utvecklas till jätteträd, särskilt ek och lind, identifieras och gynnas genom skötselåtgärder.
- Hamlade träd återhamlas ungefär vart femte år och unga träd ska successivt nyhamlas.
- Förekomsten av jätteträd och hamlade träd dokumenteras.

e) ÖPPNA STEN- OCH SANDSTRÄNDER

Utefter några låglänta strandpartier på ön återfinns sten- och sandstrandspartier. Dessa har tidigare varit öppna men har under senare tid vuxit igen med klibbal som skuggar strandavsnitten.

Mål

- Öppna sten- och sandstränder utan igenväxningsvegetation av sly eller skuggande trädskronor.

Åtgärder

- Røjning av sly och buskar samt avverkning av skuggande klibbal.
- Återkommande bete.

B2.1.3 Skötselområde 3: Skog

Skogen har delats upp i två huvudsakliga skötselområden efter skötselriktning:

- a) Barrdominerad skog
- b) Lövskog med lundkaraktär

a) BARRDOMINERAD SKOG

Skötselområdet består av gammal, variationsrik blandskog på kalkrik moränjord och på magrare hållmarker med glest trädskikt. Utmed stränderna förekommer smala bårder av klibbal.

Mål

Areal

- Naturtypen taiga (9010) utgör minst 25 hektar.

Strukturer och funktioner

- Naturskog dominerad av gran och tall med inslag av björk, asp och ädel-lövträd. Utmed stränderna förekommer alstrandskog spritt.
- Skogen utvecklas genom intern dynamik med naturliga störningsprocesser som brand, snöbrott, insekts- och svampangrepp och stormfällning.
- Skogen är rik på gamla grova träd.
- Bestånden präglas av olikåldrighet.
- Död ved, både liggande och stående, finns i olika grovlekar och nedbrytningsstadier.

Typiska arter

- Typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

Åtgärder

- Kontrollerad bränning kan genomföras i områden med barrdominerad skog.
- Extensivt bete kan genomföras.
- Røjning kring gamla tallar kan genomföras vid behov.
- Vid framtida, större pågående angrepp av granbarkborre kan angripna granar tas ner och lämnas som död ved eller transporteras iväg i de fall angreppen riskerar att få stora konsekvenser på graninslaget i skogen eller om betesdriften hindras av en stor mängd liggande träd.
- Träd som riskerar att skada besökare som vistas vid anordningar eller längs leder kan fällas och lämnas kvar som död ved eller transporteras iväg om det blir alltför stor mängd liggande död ved.

b) LÖVSKOG MED LUNDKARAKTÄR

Mål

- Mosaikartad lövlund med stort inslag av gamla löv- och ädellövträd med varierande dimensioner.
- Inslaget av barrträd är litet.

Åtgärder

- Uppväxande gran röjs bort.
- Uppväxande lövträd som växer in i de äldre trädens kronor röjs bort.
- Åtgärder som gynnar förnygring av ädla lövträd kan vid behov utföras.
- Mindre gläntor kan skapas för att uppnå och bibehålla en mosaikartad karaktär.

B2.1.4 Skötselområde 4: Marin miljö

Den marina miljön har delats upp i tre huvudsakliga skötselområden efter skötsel-inriktning:

- a) Havsområde inklusive rev
- b) Trösklad grund havsvik (lagun)
- c) Fågelskär

a) HAVSOMRÅDE INKLUSIVE REV

Mål

Areal

- Naturtypen rev (1170) utgör minst 19 hektar.

Strukturer och funktioner

- Havsområdet ska vara i gott tillstånd.
- Naturliga processer tillåts verka i havsområdet.
- Förekomsten av naturliga stenrev, strand- och bottenmaterial är konstant.
- Förutsättning för strukturbildande tångbälten ska finnas.

Typiska arter

- Naturtypens typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

Åtgärder

- Inga planerade åtgärder.

b) TRÖSKLAD GRUND HAVSVIK (LAGUN)

Den inre delen av den vassomgärdade Hemviken i söder utgörs av en trösklad flad (lagun).

Mål

Areal

- Arealen av naturtypen laguner (1150) motsvarar minst 1,5 hektar.

Strukturer och funktioner

- Naturtypen ska vara i gott tillstånd.
- Opåverkad grund trösklad havsvik (lagun) med goda förutsättningar för en utvecklad makrofytflora samt goda förhållanden för häckande doppingar.
- Viken omges av en skyddande vassvegetation.
- I inre delen av viken finns en blå bård mellan vass och strandäng.
- Tröskeln och/eller vegetation i mynningen ska vara bibehållen med begränsat vattenutbyte med omgivande havsområde.

Typiska arter

- Naturtypens typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.
- Det ska finnas förutsättningar för fiskars lek och uppväxt, speciellt för varmvattenfisk som till exempel mört, gädda och abborre.
- Det ska finnas långskottsvegetation med sträfsen, natar, slinken och slingor.

Åtgärder

- En blå bård ska restaureras mellan vassen och innanför liggande strandpartier. Inledningsvis kan vassen behöva slås maskinellt för att möjliggöra bättre bete.
- Efterbete bör ske runt hela viken.

c) FÅGELSKÄR

Fågelskär som ska skötas framgår av karta, bilaga 1.

Mål

- Skären ska ha förutsättningar att vara individrika fågelskär med häckande sjöfåglar.

Åtgärder

- På skäret öster om Hemudden avverkas all vedartad vegetation (träd och större buskar).

- Återkommande röjningar vid behov.
- Ytterligare några av skären öster om Ängsö kan restaureras till att bli fungerade fågelskär.
- Förekomsten av häckande fåglar dokumenteras.

B2.1.5 Skötselområde 5: Åkermark, bebyggelsemiljöer och hägnader

De gårdsnära och byggda miljöerna har delats upp i tre huvudsakliga skötselområden efter skötselriktning:

- a) Åkermark
- b) Bebyggelsemiljöer
- c) Hägnader

a) ÅKERMARK

Öns enda åkermark idag, Hemvreten cirka 0,6 hektar, ligger i anslutning till gårdsmiljön, norr om Kalvbacken. Åkermarken är relativt sandig vilket gynnar många tidigare vanliga åkerogräs.

Mål

- Hemvreten bevaras som öppen åkermark med en karaktär motsvarande åkermark brukad med metoder använda före 1900-talet.
- Förutsättningarna bör vara goda för åkerogräs som exempelvis åkerkulla, rödmire, blåklint, klätt, vallmon och råglost.
- Odlingen kan bidra till bevarandet av lokala äldre sorter alternativt sådana sorter som ingår i den nationella genbankens samlingar.

Åtgärder

- Hemvreten brukas som välskött åker enligt metoder från perioden före 1900-talet, dock med användning av moderna maskiner och utrustning. Röjning och dikesunderhåll görs vid behov.
- Utsåde med lokalt ursprung eller av historiska sorter bör användas.

b) GÅRDSMILJÖ

Ängsös äldre bevarade byggnader finns väl samlade på Hemudden. Dessa utgörs av bostadshus, ekonomibyggnader och båthus samt träbryggor. Alla kulturhistoriska lämningar som finns på Ängsö är skyddsvärda och en viktig del av upplevelsevärdena för besökarna.

Mål

- Byggnaderna är väl underhållna och tomten vårdas så att de kulturhistoriska värdena är bevarade och levandegörs.
- Den äldre gårdsmiljön på Hemudden är välskött och bevaras på ett antikvariskt korrekt sätt.

Åtgärder

- Byggnaderna underhålls enligt särskild underhållsplan som ska tas fram.
- Tomten med fruktträd, rabatter och annan odling sköts enligt särskild vårdplan som ska tas fram.

Övriga kulturhistoriska lämningar

Förutom bebyggelsemiljön vid Hemudden finns en del andra kulturhistoriska lämningar. Det gäller främst grunden efter en ängslada i Ladängen, husgrunder efter torp och jordkällare vid Adamsvreten samt fruktträd och tidigare hamlade träd. Andra exempel på biologiskt kulturarv som förekommer på flera platser i anslutning till bebyggelsemiljöerna är kvarstående exemplar av växter som odlats.

Mål

- De kulturhistoriska lämningarna bestående av både bebyggelserester och kvarstående tidigare odlade växter bidrar till förståelsen av Ängsös historia och tidigare markanvändning.
- Det biologiska kulturarvets värden kan förstärkas och utvecklas för att vara en resurs för bevarandet av dessa arter och sorter.

Åtgärder

- Husgrunder i Ladängen och vid Adamsvreten hålls i huvudsak fria från vegetation som sly och buskar.
- Den historiska bruksvägen/stigen från Stenbacken via Österängen, Ladängen och Norrängen till Svartviken kan återskapas.
- En ängslada kan återuppbyggas i Ladängen på ungefär samma plats där den tidigare legat, förutsatt att det kan ske utan att riskera förekomsten av den akut hotade mörka lundlaven.
- Äppelträd och andra fruktträd vårdas genom bland annat beskärning. Eventuellt kan det finnas anledning att förnya beståndet med viss nyplantering/ny-ympning.
- Det biologiska kulturarvet kan inventeras avseende arter och sorter, utvecklas och vårdas.

c) HÄGNADER

Hägnaderna på Ängsö är främst till för att skilja olika markslag åt och för att fungera som stöd för en funktionell ängs- och betesdrift. Hägnadernas sträckning framgår av karta, bilaga 2.

Utöver de hägnader som har en funktion för skötseln, kan hägnader sättas upp för att belysa öns historia.

Mål

- Hägnaderna ska fungera som stöd för det praktiska brukandet av öns naturmiljöer och biologiska kulturarv.
- Hägnaderna kan genom sin placering också belysa äldre tiders bruknings-system och tillsammans med naturvägledning ge en bild av den historiska markanvändningen. Sådana hägnader bör följa de historiska hägnadsdragningarna.

Åtgärder

- Löpande skötsel och underhåll av hägnader som behövs för ängs- och betesdrift.
- Hägnader som inte följer historiska hägnadslinjer, bör inte uppföras med hjälp av äldre hägnadstekniker, till exempel hankärdesgårdar.
- Hankärdesgårdar kan där så är möjligt uppföras enligt 1899 års sträckningar.
- Den nordsydliga hägnaden genom Stormaren, som markerade gränsen mellan Västerön och Österön, kan återskapas.

B2.2 Skydd av växt- och djurarter

B2.2.1 Fågelskyddsområde

På Ängsö finns två fågelskyddsområden; det ena mellan Svartviken och Idviken och det andra vid Hästholmen och Hemviken i söder.

B2.2.2 Fiske

Inom nationalparken är det endast tillåtet att fiska med handredskap. Provfiske för vetenskapliga ändamål kan ske efter länsstyrelsens tillstånd.

B2.2.3 Rödlistade arter och åtgärdsprogram för hotade arter

Ängsö nationalpark hyser, trots sin ringa storlek, en rik mångfald av arter, varav flera är rödlistade. För särskilt viktiga naturvårdsarter i nationalparken finns mer fakta om arternas förekomster och biologi i beskrivningsdelen (A3.4.4).

De rödlistade och särskilt utpekade arterna gynnas generellt av den skötsel-inriktning som är angiven för de olika naturtyperna. Det kan emellertid förekomma konflikter mellan bevarandet av vissa rödlistade arter och skötselåtgärder som är nödvändiga för att uppnå nationalparkens syfte. I de fall skötselåtgärder riskerar att förstöra lokaler med rödlistade arter bör dessas betydelse för den lokala respektive regionala populationen utredas och vägas mot åtgärdens betydelse för nationalparken.

Mål

- Rödlistade arter gynnas av skötselriktningen på naturtypsnivå.
- De rödlistade arterna ges förutsättningar att finnas kvar i livskraftiga populationer.

Åtgärder

- Vid planeringen av skötselåtgärder tas hänsyn till kända förekomster av rödlistade arter och kunskapsunderlag i åtgärdsprogram för hotade arter. Förutsättningen för detta är att det är förenligt med nationalparkens syfte.
- Specifika punktvisa åtgärder kan göras för vissa särskilt viktiga arter (se bland annat avsnitt A.3.4.4, Naturvårdsarter för Ängsö nationalpark). Exempel på åtgärder är skydd av särskilt värdefulla träd, lättare vegetationsröjning för att gynna konkurrenskänsliga arter och stödutsättning

av naturligt förekommande arter eller av arter som har funnits i trakten. Eventuell utsättning ska följa Naturvårdsverkets vägledning.

- Punktåtgärder och naturtypsvis skötsel som gynnar aktuella och varaktigt förekommande naturvårdsarter i nationalparken (se A3.6) prioriteras före åtgärder för arter med tillfällig eller oklar förekomst.
- Försvunna arter av särskild vikt kan återinföras om förutsättningarna för att de ska överleva på sikt är goda och det är klarlagt att de tidigare funnits i trakten. Exempel på en sådan art skulle kunna vara mnemosynefjäril. Eventuell utsättning ska följa Naturvårdsverkets vägledning.
- Akut och starkt hotade arter som finns i omgivningen, exempelvis bredbandad ekbarkbock, kan av bevarandeskäl introduceras på Ängsö, förutsatt att detta inte påverkar befintliga arter eller naturtyper negativt. Eventuell utsättning ska följa Naturvårdsverkets vägledning.

B2.3 Invasiva främmande arter

Främmande arter som kan innebära ett hot mot nationalparkens flora och fauna är till exempel jättebalsamin, blomsterlupin, mink, svartmunnad smörbult och mördarsnigel. Åtminstone mink och mördarsnigel förekommer i nationalparken idag.

Mål

- Förvaltningen har kunskap om och beredskap för att hantera invasiva arter som finns eller kan komma att etablera sig i nationalparken.
- Invasiva arter hotar inte nationalparkens värden.

Åtgärder

- Invasiva arter bekämpas i den mån det är praktiskt möjligt.

B2.4 Vildsvin och andra klövdjur

Vildsvin finns i trakten runt Ängsö men är idag ännu inte regelbundet förekommande på ön. Rådjur förekommer regelbundet, medan älg endast förekommer sporadiskt på Ängsö. Exempel på naturvårdsproblem som vildsvin kan förorsaka är att ängar och lundområden med rödlistade arter bökas sönder. Enligt föreskrifterna kan förvaltaren eller av länsstyrelsen utsedd uppdragstagare bedriva jakt efter vildsvin under den allmänna jakttiden.

Mål

- Det finns ingen föryngring av vildsvin på Ängsö.
- Förekomsten av vildsvin, rådjur och älg eller andra klövdjur i nationalparken påverkar inte bevarandevärdena bestående av bland annat ängar och lundmiljöer negativt.

Åtgärder

- Förekomst av klövvilt följs upp regelbundet.
- I det fall påtagliga negativa effekter av klövvilt noteras på bevarandevärdena ska detta hanteras genom ett lämpligt jakttryck.

B3 Besöksförvaltning

B3.1 Upplevelsevärden och målpunkter

De upplevelsevärden och målpunkter som är centrala för Ängsö nationalpark är följande (se karta bilaga 3):

- Ängarna på öns centrala delar
- Torpmiljön
- Hemvreten (den åker som brukas)
- Adam och Eva-ängen, öns huvudattraktion under vår och försommar
- Adamsvreten med torpgrund
- Södra Långängen och Adam och Eva-bestånd (direkt norr om byn)

För dessa målpunkter ska naturvägledning och information tas fram. Ytterligare målpunkter kan utvecklas.

B3.1.1 Huvudentré Hemudden

Området mellan ångbåtsbryggan och ängarnas södra del utgör nationalparkens huvudentré. Huvudentréområdet är den del av nationalparken som har högst grad av tillgänglighet och service och utgör en utgångspunkt för flera vandringsleder.

Skyltar med information och naturvägledning är i dag koncentrerad till huvudentrén.

Mål

- Det ska finnas förutsättningar för angöring och landstigning med olika sorters båtar och för besökare med funktionsnedsättning. Rastbod, eldplats, rastanordningar, toalett, övriga anordningar, information och naturvägledning ska vara i gott skick och tillgängliga för besökare med funktionsnedsättning.
- Det ska finnas en målpunkt som är tillgänglig för besökare med funktionsnedsättning där nationalparkens centrala upplevelsevärden ängsmarken och Adam och Eva går att uppleva.
- Naturvägledning och information ska bidra till besökares möjlighet att uppleva nationalparken.

Åtgärder

- Landstigningsmöjligheterna för personer med funktionsmöjligheter ses över och åtgärdas vid behov.
- Huvudentrén iordningställs.
- Brister i tillgänglighet åtgärdas.
- Information och naturvägledning utvecklas och fördjupas.
- En hårdgjord passage kan anläggas genom byn. Ett trädäck med utsikt över ängarna kan byggas strax norr om torpet. Plattformen och vägen dit ska vara tillgängliga för besökare med funktionsnedsättning.

B3.1.2 Sekundära entréer: Norrviken, Svartviken och Västra bryggan

De sekundära entréerna är angöringsplatser dit man kommer med egen båt eller till fots över ön. Servicenivån och tillgängligheten för besökare är lägre än vid huvudentrén.

Mål

- Naturvägledning och information ska bidra till besökares möjlighet att uppleva nationalparken.
- Det bör finnas toalett samt eld- och rastplats.
- Eldplats, rastanordningar, toalett, information och naturvägledning ska vara i gott skick och så långt som möjligt tillgängliga för besökare med funktionsnedsättning.

Åtgärder

- Information och naturvägledning utvecklas och fördjupas.
- Torrtoaletterna vid Norrviken och Svartviken bör ersättas av toaletter med högre grad av tillgänglighet.
- Ytterligare anordningar som rastplats med bord, bänkar och grillplats kan anläggas.
- En torrtoalett kan byggas vid Västra bryggan.

B3.1.3 Entréer och informationsplatser på fastlandet

Entréer, besöksparkeringar och informationsplatser saknas idag på fastlandet närmast Ångsö. På sikt är det lämpligt att förvaltningen verkar för att information finns även på fastlandet närmast ön.

B3.2 Anordningar

Tillgänglighet för alla och ett inkluderande perspektiv i fokus är viktigt i nationalparksförvaltningens arbete med att skapa goda förutsättningar för ett besök i nationalparken. Den fysiska tillgängligheten är högst kring huvudentrén, därnäst vid de sekundära entréerna. På dessa platser får de flesta besökare ett första möte med nationalparken. Utanför entréerna anläggs sparsamt med anordningar.

I dag finns endast en anvisad plats för övernattnings i tält. Det saknas vindskydd, byggnader eller liknande för övernattnings i nationalparken om man inte kan övernatta i tält eller egen båt.

Mål

- Alla anordningar och anläggningar ska bidra till att skapa goda förutsättningar för besökarens upplevelse av nationalparken.
- Naturvägledning och möjlighet till lek för barn utvecklas.
- Utöka möjligheterna för besökare att övernatta i nationalparken.

Åtgärder

- En aktivitetsyta för barn kan iordningställas där naturvägledning och möjlighet till lek kombineras.
- Befintlig tältplats på Norrudden kan utökas och ytterligare tältplatser kan anläggas på utvalda platser i nationalparken.
- Byggnader i torpmiljön kan iordningställas för att användas för uthyrning. Tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning bör beaktas så långt som möjligt.
- Vindskydd kan anläggas på lämpliga platser.

B3.2.1 Vandringsleder

Leder och vägvisning kanaliserar besökare till områden och platser med intressanta natur- och kulturupplevelser. Kanaliseringen är också ett verktyg för att undvika och minska slitage och störningar på djurlivet.

Mål

- Vandringslederna ska ge besökare möjlighet att uppleva Ängsös upplevelsevärden och stora delar av nationalparken. Lederna ska bjuda på en variation i längd och upplevelser.
- Leder och stigar bidrar till att säkerställa de höga natur- och kulturvärdena långsiktigt genom att kanalisera besökarna.
- Vandringsleden utmed ängen bör ha relativt god tillgänglighet för besökare med funktionsnedsättning.
- Lederna ska vara tydligt utmärkta.

Åtgärder

- Nya leder kan anläggas och befintliga leder kan vid behov ändras tillfälligt eller permanent, till exempel för att förbättra tillgängligheten.
- Ledmarkeringar och vägvisning längs leder hålls i gott skick och med god orienterbarhet.
- Vandringsleden utmed ängen kan förstärkas för att förbättra tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och körbarhet för bruksfordon.
- Träd som riskerar att falla över stigar tas ned. Nedtagna träd lämnas i så stor utsträckning som möjligt kvar som död ved bredvid leden.
- Då oslagen äng inte får beträdas så är det viktigt att leden över ängarna är tydligt markerad och naturvägledning placeras på lämpliga platser vid sidan av ängen.

B3.2.2 Rastplatser och vattentillgång

Mål

- Rastplatserna är väl placerade och bidrar till en positiv upplevelse.
- Rastplatser vid huvudentrén ska vara tillgängliga för besökare med funktionsnedsättning. Övriga rastplatser ska vara tillgängliga i så stor grad som möjligt.
- Besökare på ön skall kunna ha tillgång till vatten.

Åtgärder

- Ytterligare rastplatser kan uppföras på väl valda platser i nationalparken.
- Brister i tillgänglighet åtgärdas.
- Vattenkvaliteten kontrolleras återkommande enligt rådande regler och åtgärdas vid behov.
- Undersöka om andra brunnar på ön kan användas för dricksvatten till besökare, till exempel närmare tältplatser.

B3.2.3 Angöring med båt

Runt hela ön finns naturhamnar och klippor som lämpar sig att lägga till vid. Gästbrygga finns i anslutning till huvudentrén. Det är också möjligt att angöra Västra bryggan, den gamla ångbåtsbryggan, med egen båt. Lämplig kajakupptagningsplats finns i Norrviken samt vid Hemudden.

Mål

- Det ska vara enkelt att angöra Ängsö med egen båt.
- Det ska finnas förutsättningar för landstigning för besökare med funktionsnedsättning.

Åtgärder

- Bryggor hålls i gott skick.
- Landstigningsmöjligheterna för personer med funktionsmöjligheter ses över och åtgärdas vid behov.
- Kajakupptagningsplatser markeras på karta och iordningställs för att underlätta landstigning.

B4 Naturvägledning och information

Mål

- Naturvägledningen ska ge bra förutsättningar för berikande upplevelser och fördjupade insikter i samspelet mellan natur och människa och hur detta har format Ängsö.
- Naturvägledning och information ska vara intresseväckande och stimulera till ökat intresse och förståelse för natur, naturupplevelser och naturvård.
- Naturvägledning och möjlighet till lek för barn utvecklas.

Åtgärder

- En naturvägledningsplan tas fram och uppdateras vid behov. Den ska fungera som ett stöd i förvaltarens och även andra aktörers kommunikation med besökare.
- En aktivitetsyta för barn kan iordningställas där naturvägledning och möjlighet till lek kombineras.

B4.1 Informationsskyltar och gränsmarkering

Mål

- Skyltarna ska utformas i enlighet med varumärket Sveriges nationalparker.
- Större informationsskyltar ska finnas vid entréerna. Mindre informationsskyltar och platsspecifik information av olika slag kan finnas vid målpunkter och utmed leder.
- Information ska finnas på svenska och engelska.
- Skyltar bör kompletteras med ljudinformation genom QR-koder, vevlådor eller liknande.
- Fågelskyddsområden ska vara gränsmarkerade.
- Då nationalparken enbart har gräns i vatten ska inte nationalparkens gränser markeras.

Åtgärder

- Informationsskyltar enligt varumärket Sveriges nationalparker tas fram och uppdateras vid behov.
- Informationsskyltar om natur- och kulturintressanta platser sätts upp på lämpliga platser. Visuell information kompletteras med ljudinformation.
- Fågelskyddsområden gränsmarkeras.

B4.2 Övriga informationskanaler

Ängsö nationalparks sida på den gemensamma hemsidan för Sveriges nationalparker, sverigesnationalparker.se, är den främsta och mest prioriterade informationskanalen. Information om transport till Ängsö, upplevelsevärden, aktiviteter, service och tillgänglighet är viktig.

Mål

- Hemsidan om Ängsö nationalpark på sverigesnationalparker.se ska innehålla relevant och lättillgänglig information för olika kategorier av besökare, turistbyråer med flera. Nationalparken ska vara synlig på sociala medier.

Åtgärder

- Trycksaker tas fram vid behov och distribueras genom lämpliga kanaler.
- Hemsidan om Ängsö nationalpark ska uppdateras löpande så att informationen är aktuell och lockar till besök i nationalparken.
- Informationen följer riktlinjerna för varumärket Sveriges nationalparker.

B4.3 Guidningar, turism och organiserad verksamhet

Mål

- Turism och annan organiserad besöks-/friluftsverksamhet i nationalparken bedrivs på ett hållbart sätt.
- Samverkan mellan arrangörer och förvaltningen leder till ett bättre nyttjande av nationalparken, med möjligheter för fler besökare att ta del av Ängsö nationalparks upplevelsevärden. Både enskilda besökare och organiserade grupper får positiva naturupplevelser under sitt besök i nationalparken.

Åtgärder

- En god dialog upprätthålls med aktörer som organiserar verksamhet i området.
- Aktörer verksamma i och i anslutning till nationalparken ska erbjudas utbildning och därefter möjlighet att ingå ett samverkansavtal med länsstyrelsen.
- Guidade turer i förvaltningens regi ges framför allt under våren.

B5 Förvaltning av nationalparken

Ångsö nationalpark förvaltas enligt 3 § nationalparksförordningen (1987:938) av Länsstyrelsen i Stockholms län. Förvaltaren svarar för det administrativa och ekonomiska ansvaret för förvaltningen och för de praktiska åtgärder som utförs enligt fastställd skötselplan. Genomförda åtgärder ska dokumenteras på det sätt som anvisas av Naturvårdsverket.

B5.1 Adaptiv förvaltning

Denna skötselplan anger mål för naturtyper, arter, friluftsliv och även i viss mån för de inom nationalparken förekommande kulturmiljöerna. Det är dessa som ska uppnås genom de åtgärder som genomförs. Planen beskriver översiktligt åtgärderna som bedöms behövas. Förvaltningen ska löpande utvärdera om dessa ger avsedd effekt och vid behov justera genomförandet av förvaltningen för att stärka måluppfyllelsen.

Tillståndet för naturtyper och för friluftslivet behöver bedömas regelbundet för att klargöra om målen nås. Uppföljningen av bevarandemålen och uppföljning av besökare är basen för detta och ska genomföras enligt en fastställd uppföljningsplan för Ångsö nationalpark (samordnat med uppföljning av Natura 2000-området). Denna uppföljning kompletteras med information från tillsyn, annan inventering eller uppföljning, uppgifter om artförekomster i Artportalen och erfarenhetsmässiga bedömningar av det som inte omfattas av ovanstående. En bedömning behöver göras om målen är uppnådda/upprätthålls eller ej, samt om det sker förbättringar, försämringar eller om utvecklingen är stabil. Efter att ha bedömt bevarandestatusen behöver orsaker till eventuell bristande status eller negativ utveckling utredas.

Slutsatserna från utvärdering utgör kunskapsunderlag för vidare arbete. Efter en systematisk genomgång av måluppfyllelse och åtgärders effekter blir eventuella behov av förändringar tydliga. I de fall åtgärder som stöds av eller inte ryms inom målsättningar för denna plan inte anses tillräckliga för att uppnå planens mål för naturtyper och arter samt besökare, ska förvaltaren påtala behov av revidering av skötselplanen.

B5.2 Fastighetsförvaltning

Länsstyrelsen ansvarar, enligt särskilt uppdrag från Naturvårdsverket, för viss fastighetsförvaltning av nationalparksfastigheten. Förvaltaren ansvarar för fastigheternas drift och underhåll och för att ta fram en underhållsplan för arbetet. Byggnader och anläggningar ska förvaltas så att de är ändamålsenliga för verksamheten och så att deras värden behålls och utvecklas. Byggnaderna ska i första hand användas i förvaltningen av nationalparken.

B5.2.1 Nödvändiga byggnader för förvaltningen

För att uppnå syftet med nationalparken och genomföra planerad skötsel behövs markytor och byggnader som har en funktion för förvaltningen. Byggnader med denna funktion finns framför allt vid gårdsmiljön. Funktioner som behöver finnas är personalbyggnad, verkstad, vagnhall och förrådsutrymmen samt förvaringsytor för maskiner, material, redskap och liknande. Vagnhallen kan, om behov uppstår, byggas ut.

B6 Uppföljning och utvärdering

B6.1 Uppföljning och utvärdering

Skötsel och förvaltning av nationalparken ska utvärderas i relation till gällande syfte och uppsatta mål, i enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer för uppföljning av skyddade områden. Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens manualer ska användas i första hand. Uppföljning ska genomföras för att säkerställa att vidtagna åtgärder ger avsedd effekt och att erfarenheter kan användas för att utveckla skötselns kvalitet och effektivitet. Indikatorer som används vid uppföljningen kan ändras över tid när ny kunskap eller nya uppföljningsbehov tillkommer. Ett urval av rödlistade eller andra arter av särskild betydelse bör följas upp med därtill lämpliga metoder.

B6.1.1 Uppföljning av Natura 2000

Hela Ångsö nationalpark är utpekad som Natura 2000-område enligt EU:s art- och habitatdirektiv (92/43/EEG). Artikel sex i habitatdirektivet anger hur ett sådant område ska bevaras, skötas och förvaltas. Grundläggande är att ”nödvändiga åtgärder ska vidtas för att säkerställa en gynnsam bevarandestatus” hos de utpekade arterna och naturtyperna. Åtgärder i denna skötselplan ska bidra till att nödvändiga bevarandeåtgärder säkerställs.

De i Natura 2000 utpekade naturtypernas och arternas tillstånd ska följas upp regelbundet för att säkerställa att Natura 2000-områdets syften och bevarandemål nås. Detta ska samordnas med uppföljningen av skötsel och förvaltning nationalparken.

B6.1.2 Uppföljning av besökare

Besökarstudier ska genomföras för att följa upp antalet besökare och för att följa upp hur besökare upplever sitt besök. Uppföljningen kan även användas för att motverka eventuella störningar eller slitage. Naturvårdsverkets riktlinjer för uppföljning av friluftsliv i skyddad natur ska följas.

B6.2 Forskning och miljöövervakning

Ångsö nationalpark ska även i fortsättningen kunna utnyttjas i studie- och forskningssyften under förutsättning att inte syftet med nationalparken äventyras. Vunnen kunskap om förhållandena på ön ska av den aktuella forskningsinstansen alltid återkopplas till nationalparksförvaltningen och Naturvårdsverket. Kunskapen ska ligga till grund för framtida revideringar av föreskrifter och skötselplan samt för bevarandet och utveckling av kulturmiljön och det biologiska kulturarvet.

Enligt nationalparksföreskrifterna är det förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd genomföra vetenskapliga undersökningar eller bedriva miljöövervakning som innebär markering, insamling, fångst eller annan påverkan.

B6.3 Revidering av skötselplan

Nationalparkens skötselplan bör revideras när det bedöms att den inte ger stöd till att uppnå nationalparkens syfte, målsättningar för nationalparkens besökare eller påverkan på andra värden och intressen. Naturvårdsverket beslutar om och när revidering ska ske.

Källförteckning

- Almquist, E. 1929. Upplands vegetation och flora, Acta Phytogeogr. Suec. I. Uppsala.
- Almquist, E. 1930. Floran inom Ängsö nationalpark. KVA skrifter i naturskydds-
ärenden 13. 47 s. Stockholm.
- Andersson, J. 1987. Ängsö 1987. Årsrapport för nationalparken och dess skötsel.
Stencil.
- Andersson, J. 1988. Ängsö 1988. Årsrapport för nationalparken och dess skötsel.
Stencil.
- Anonym. 1952. Upprustningen av Ängsö nationalpark bör fullföljas och bebyggelsen
räddas. Sveriges Natur 43:59–63.
- Backeus, I. & Hytteborn, H. Det har vi vetat hela tiden! Svensk botanisk tidskrift
2019, häfte 3–4, sid 219–231.
- Bergendorff, C. & Emanuelsson, U. 1982. Skottskogen – en försummad del av vårt
kulturlandskap. Sv. Bot. Tidskr. 76:91–100.
- Berggrundskarta. 2007. SGU:s digitala karttjänster. Sveriges geologiska undersökning.
- Brusewitz, G. & Emmelin, L. 1985. Det föränderliga landskapet. Utveckling och
framtidbilder. Uppsala.
- Edberg, E., Lindberg, T. & Pettersson, M. 1971; Ängsö nationalpark och Tranvik.
Vegetation och fågelfauna. Statens Naturvårdsverk, Naturvårdsbyrån 1971.
Stockholm.
- Edberg, E. 1985. Förteckning över växter och fåglar inom Ängsö nationalpark.
Häfte, 24 sid.
- Ekberg, N. & Romell, L.-G. 1943. Om Ängsö nationalpark, särskilt dess gamla ängs-
marker. Utredning på uppdrag av Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté.
Stencil, 20 sid.
- Eriksson, P. 2020. Inventering av skalbaggar på lind, Ängsö nationalpark, Norrtälje
kommun 2020. Opublicerad rapport.
- Fogdestam, B. 1985. Berggrundskarta över Stockholms län. Sveriges geologiska
undersökning, ser Ah 6.
- Fredriksson, R. & Tjernberg, M. (reds). 1996. Upplands fåglar – fåglar, människor
och landskap genom 300 år. Fåglar i Uppland, supplement 2. Uppsala.
- Ingmar, T. 1985. Upplands lundartade marker – natur att slå vakt om. Uppsala läns
naturvårdsförbund. Märsta.
- Jacobson, C. & Salo, H. 1995. Vegetation och kärlväxtflora i Ängsö nationalpark.
Naturvårdsverket rapport 4872.
- Jonsell L. (red.) 2010. Upplands flora. SBF-förlaget, Uppsala.
- Lennartsson, T. & Stighäll, K. 2005. Landmiljöer i kust och skärgård.
Naturvårdsverket rapport 5482.

- Lundgren, L. J. 2009. Staten och naturen. Naturskyddspolitik i Sverige 1869–1935. Del 1 1869–1919. Cassandra.
- Lundgren, L. J. 2011. Staten och naturen. Naturskyddspolitik i Sverige 1869–1935. Del 2 1919–1935. Cassandra.
- Naturvårdsverket & Skogsstyrelsen. 1982. Urskogar. Inventering av urskogsartade områden i Sverige. Allmän del. SNV Rapport PM 1507.
- Naturvårdsverket. 1984. Skötselplan för Ängsö nationalpark. SNV PM 1848.
- Naturvårdsverket. 2009. Åtgärdsprogram för havsörn 2009–2013. Naturvårdsverket rapport 5938.
- Naturvårdsverket. 2013. Tillgängliga natur- och kulturområden. Naturvårdsverket rapport 6562.
- Naturvårdsverket. 2013. Förvaltning av skogar och andra trädbärande marker i skyddade områden. Naturvårdsverket rapport 6561.
- Naturvårdsverket. 2015. Besökarundersökning i Sveriges nationalparker. Resultat från sommaren 2014. Naturvårdsverket rapport 6687.
- Naturvårdsverket. 2015. Organiserat friluftsliv och naturturism i skyddad natur. Naturvårdsverket rapport 6686.
- Persson, C. 2000. Jordartskartan 11J Norrtälje SV, skala 1:50 000. Sveriges geologiska undersökning AE 132. Örebro.
- Persson, C. 1999. Beskrivning till jordartskartan 11J Norrtälje SV. Sveriges geologiska undersökning serie AE 132. Uppsala.
- Persson, H. 1936. Mossfloran inom Ängsö nationalpark. KVA skrifter i naturskydds-ärenden 30.
- Romell, L-G. 1915. På upptäcktsfärd till Ängsön. Några erinringar från Naturskyddsföreningens vårutflykt 1914. Sveriges Natur 6:169–173.
- Romell, L-G. 1921. Stockholms skärgård ur naturskyddssynpunkt. Sveriges Natur, sid 80–110.
- Romell, L-G. 1948. Ängsö nationalpark. I Natur i Uppland, sid 302–306.
- Romell, L-G. 1961. Ängsö. Sveriges nationalparker utgiven av Domänstyrelsen. Häfte, 32 sid.
- Selander, S. 1955. Lundar och lövängar. I Det levande landskapet Sverige. Stockholm.
- Skogen, A. 1990. Mossan *Bryhnia novae-angliae* på Ängsö i Roslagen. Sv. Bot. Tidskr. 84.
- Slotte, H. & Göransson, H (reds.) et al. 1996. Lövtäkt och stubbskottsbruk. Människans förändring av landskapet – boskapsskötsel och åkerbruk med hjälp av skog. Del I och II. Kungl. Skogs- och lantbruksakademien. Stockholm.
- Stighäll, C. (red.) 1992. Ängsö nationalpark. I Vårt att se i Roslagens natur. Norrtälje naturvårdsfond. Stockholm.

Tollin, C. 2013. Kulturhistoriskt kunskapsunderlag i anslutning till arbetet med en reviderad skötselplan för nationalparken Ängsö. Utredning åt Länsstyrelsen i Stockholms län 2013-11-09.

Wanntorp, H.-E. 2021. Skalbaggfaunan i Ängsö nationalpark. I rapporten Gamla ekar i Roslagen. Naturskyddsföreningen i Roslagen.

Naturvårdsverket. Ängsö nationalpark, skötselplan med föreskrifter.
Naturvårdsverkets Allmänna råd 93:12.

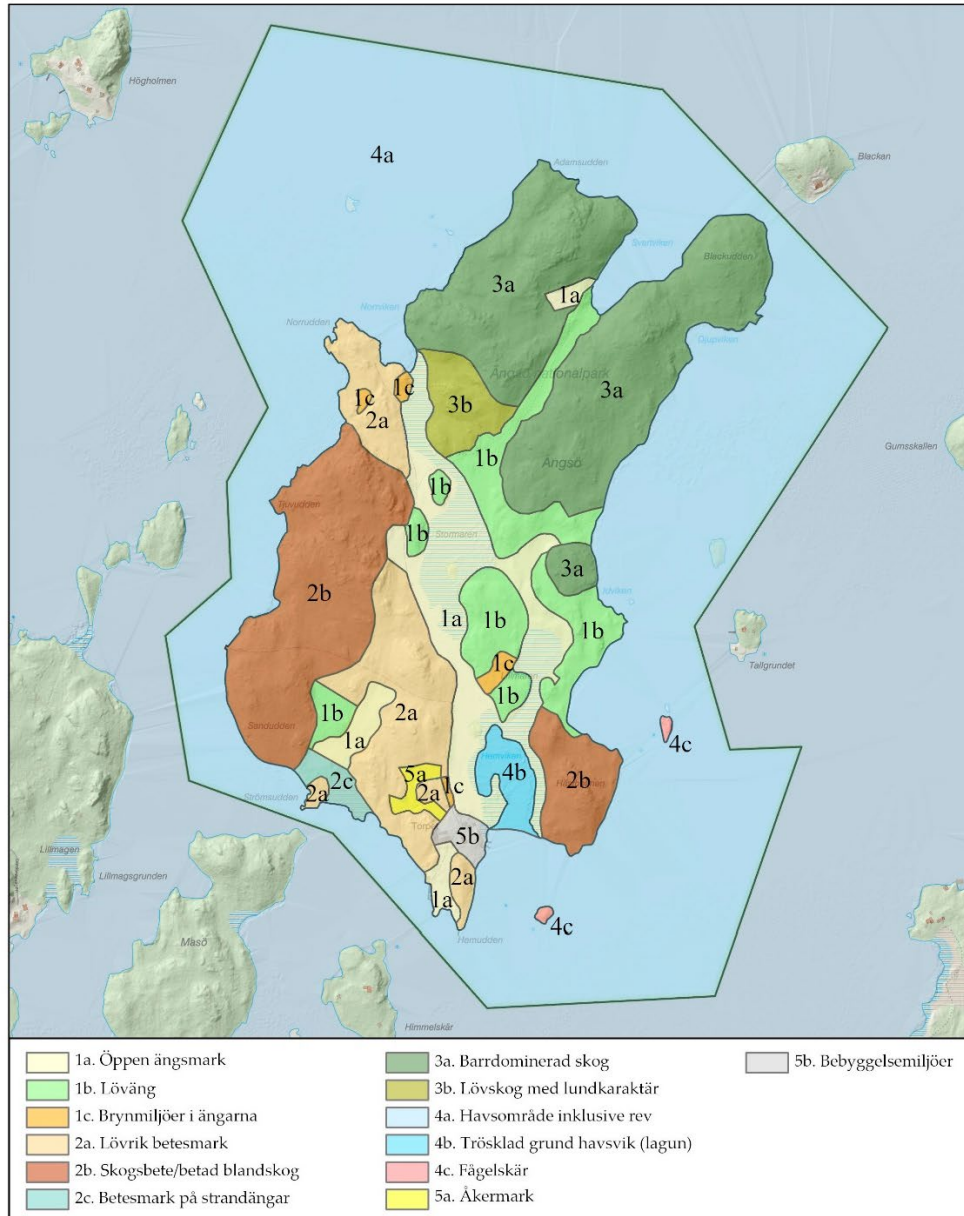
GIS-material genom geodatasamverkan bland annat KNAS-data från Metria/
Naturvårdsverket.

Natura 2000-habitat. Källa: Naturvårdsverket.

Fornminnesregistret. Källa: Riksantikvarieämbetet.

Bilaga 1. Skötselområden

Skötselområden

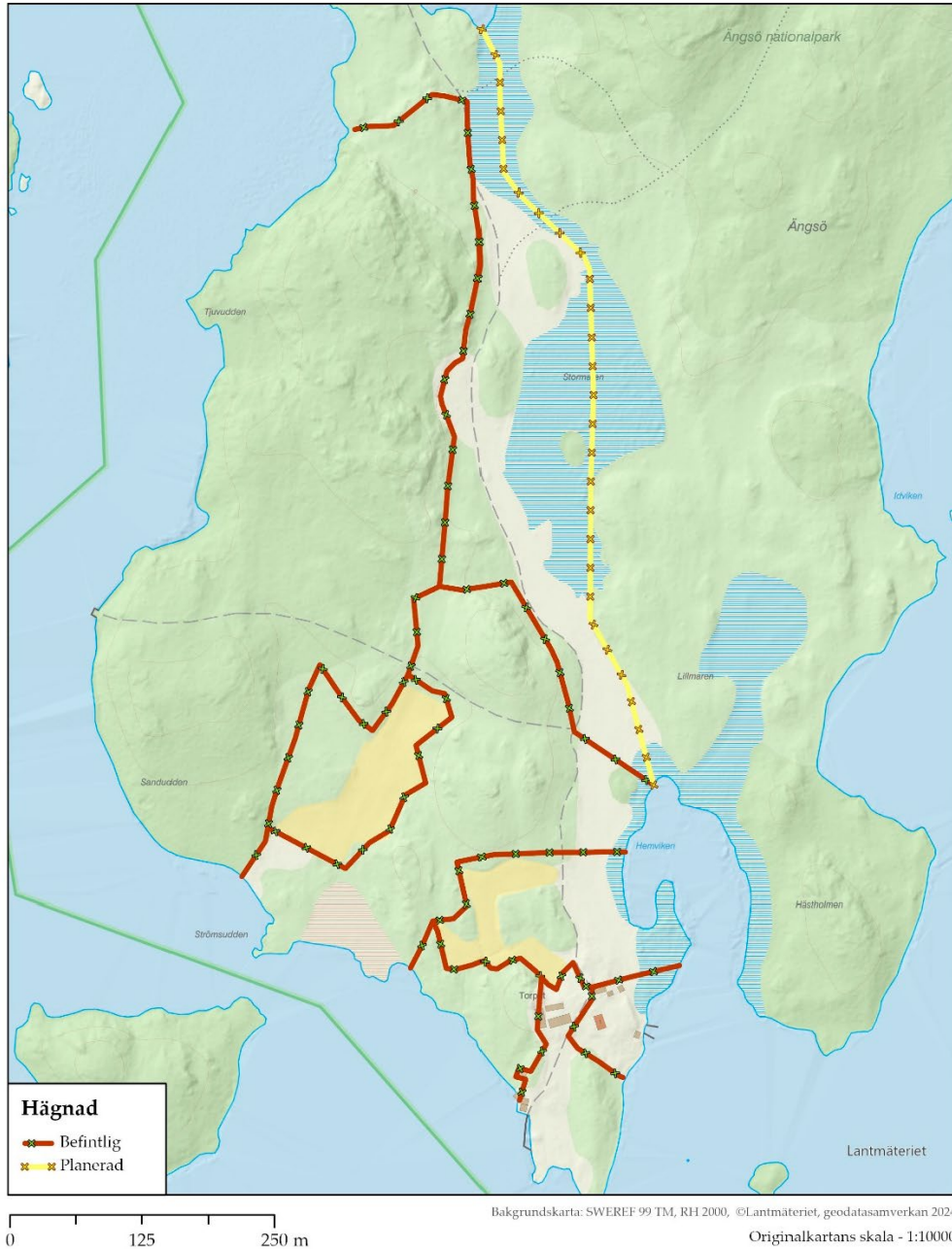
0 125 250 500 m

Bakgrundskarta: SWEREF 99 TM, RH 2000, ©Lantmäteriet, geodatasamverkan 2024

Originalkartans skala - 1:10000

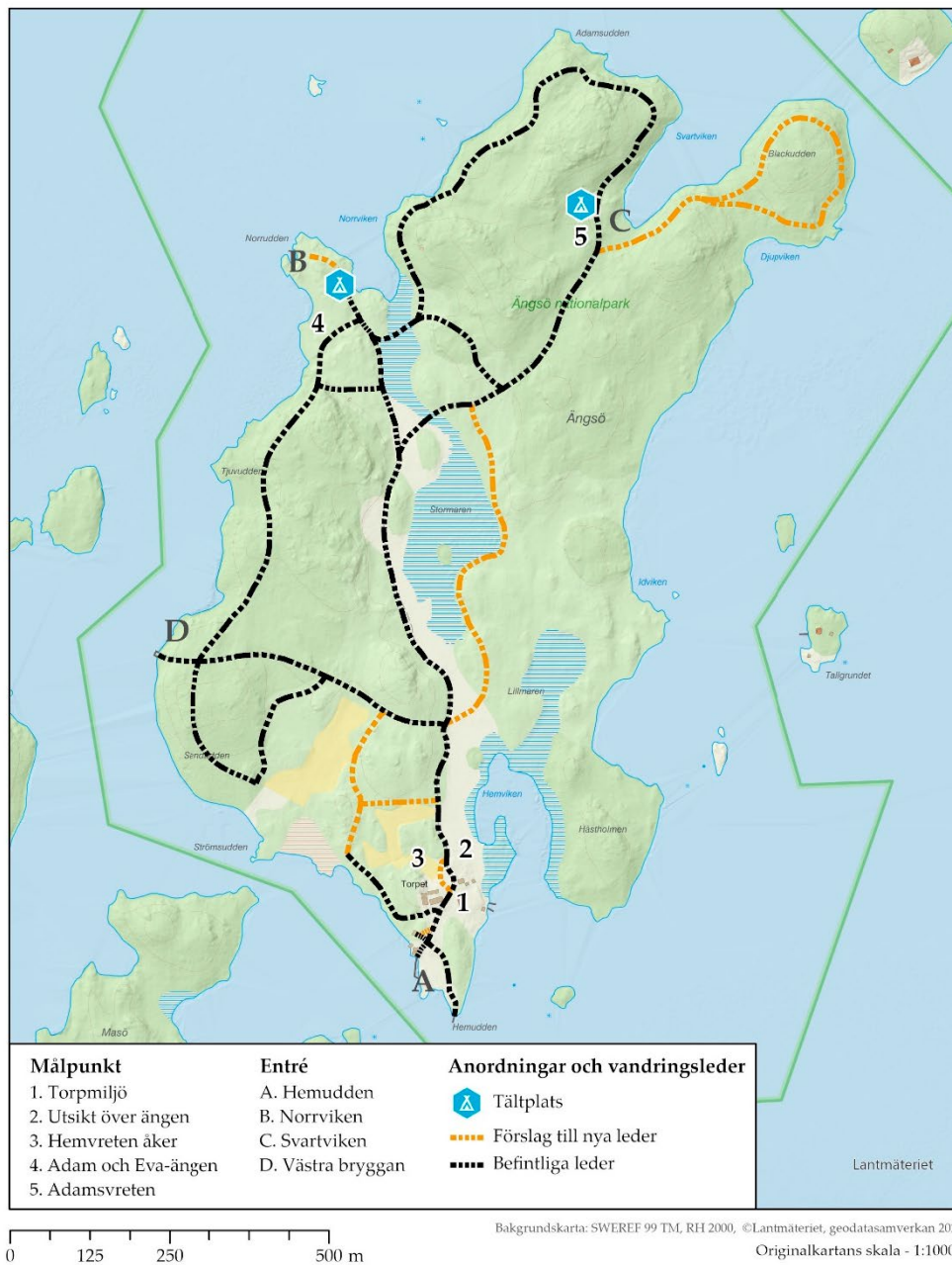
Bilaga 2. Hägnader

Skötselområde 5c – Hägnader

Bilaga 3. Upplevelsevärden och målpunkter

Målpunkter, anordningar och vandringsleder

Bilaga 4. Historik om nationalparkens bildande

Domänstyrelsens ansökan i början av 1900-talet om att få avverka bland annat gamla ekar på ön var något som justitierådet Ivar Afzelius engagerade sig i och uppmärksammade i en skrivelse till Domänstyrelsen år 1904. Strax därefter engagerade sig domänintendent Oscar Tamm i frågan och skrev en propå till Kungliga Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté (KVA) om att göra Ängsö till nationalpark. Värt att notera i sammanhanget är att det var avverkningen, skyddet av träden, som var i fokus i skrivelserna.

I början av 1900-talet fick KVA:s naturskyddskommitté i uppdrag att utreda frågan om skydd av naturen och naturminnesmärken i riket. Den utredning som KVA tog fram innehöll en bilaga med förslag på en rad skyddsvärda områden. Flertalet av dessa förslag ströks av Domänstyrelsen. För att citera Lundgren (2009) användes fem kriterier vid urvalet av vilka områden som skulle avsättas som nationalparker: de skulle vara vetenskapligt intressanta, de skulle vara vackra, de skulle vara turistiskt intressanta, de skulle ligga på statens mark och de skulle vara värdelösa, det vill säga ointressanta att exploatera. Ett av de områden som fanns kvar efter den hårda gallringen var Ängsö som 1909 genom riksdagsbeslut avsattes som en av Sveriges första nationalparker. Till förvaltare utsågs KVA. En naturskyddskommitté bestående av tre medlemmar från KVA fick ta hand om de av riksdagen beslutade nationalparkerna. Enligt beslutet fick inte nationalparkernas förvaltning finansieras genom statliga medel.

Förslaget som domänintendenten Tamm sänt till KVA hade tillstyrkts av Domänstyrelsen och de sakkunniga ansåg att särskilt med hänsyn till de omtyckta och för trakten så typiska sommarseglingarna i Stockholms skärgård, kunde det icke vara ur vägen, att ett litet stycke orubbad skärgårdsnatur för framtiden bibehölls såsom ett intressant och lärorikt samt naturkänslan tilltalande minne från gångna tider (Betänkande 1907). Ängsö nationalpark kan sägas motiverades estetiskt som ett utflyktsmål för rikets burgna medborgare.

Det är inte framför allt som utflyktsmål Ängsö blev känt under 1900-talet utan det är genom Selander (1955) och berättelsen om vetenskapsmännens oförstånd som nationalparken fick mest uppmärksamhet. Oförståndet påstods bestå i att ängen och lövängen ansågs vara en naturlig vegetationstyp av botanister, ekologer och naturvårdare vid tiden för nationalparkens tillkomst. Detta ansågs vara orsaken till att Ängsö nationalpark lämnades utan hävd. Skötseln av nationalparken, eller snarare bristen på skötsel, har i vissa sammanhang beskrivits som ett exempel på konflikten mellan naturskydd och naturvård. Det har även beskrivits som en av Sveriges största naturvårdsskandaler. Att detta är en i huvudsak felaktig föreställning har under senare tid kunnat visas av bland annat docent Ingvar Backéus och professor Håkan Hytteborn. Beslutet att bilda Ängsö nationalpark får idag istället ses som ett framtynt beslut som till eftervärlden räddat ett stycke av det odlingslandskap som för drygt 100 år sedan var så mycket vanligare än idag.

Att Ängsö var på väg att växa igen var något som uppmärksammats bara några år efter beslutet om inrättandet av nationalparken av den inventering som KVA:s

naturskyddskommitté beställde. Växtbiologer (-ekologer) och botanister var vid tillkomsten av Ängsö nationalpark generellt inte heller okunniga om hävdens betydelse för både ängens och lövängens fortbestånd vilket visats av Backéus & Hytteborn även om vissa mer tongivande personer initialt var villrådiga (2019). Förvaltaren, naturskyddskommittén, hade dock troligen en begränsad förståelse för öns vegetationsdynamik, men så var heller inte någon av de tre ursprungliga medlemmarna ekolog eller botaniker. Det bidrog säkerligen till att KVA begränsade arrendatorns möjligheter att bruka torpet i motsats till Domänstyrelsen som verkar ha haft en annan uppfattning.

1943 fick professor Lars-Gunnar Romell, som tidigare uppmärksammat och kritiserat förvaltningen av Ängsö, tillsammans med jägmästaren Nils Ekberg i uppdrag att utreda nationalparkens framtida skötsel. KVA:s naturskyddskommitté konstaterade i sin sammanfattning av rapporten att Ängsö trots att den var en del av det mellansvenska odlingslandskapet i stort sett hade behandlats på samma sätt som nationalparkerna i fjällen.

I början av 1970-talet genomfördes en inventering av Ängsö (Edberg, Lindberg & Pettersson, 1971). Nu ingick även sköselförslag för hur de olika delarna av ön borde skötas. Domänverket antog 1975 den första skötselplanen vilken grundades på inventeringen några år tidigare. År 1984 beslutades om en reviderad skötselplan av Naturvårdsverket, som övertog förvaltningen från Domänverket år 1987.

Bilaga 5. Rödlistade arter

Listan följer Rödlistade arter i Sverige (Artdatabanken 2020). Rödlistekategorierna är följande:

CR – akut hotad, EN – starkt hotad, VU – sårbar, NT – missgynnad.

*Fågelarter som ses regelbundet under häckningstid eller anses häcka inom nationalparken.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Kärlväxter		
Åkerkulla	Anthemis arvensis	NT
Plattsäv	Blysmus compressus	VU
Ångsstarr	Carex hostiana	NT
Ask	Fraxinus excelsior	EN
Slåtterfibbla	Hypochaeris maculata	NT
Backfryle	Luzula divulgata	NT
Majviva	Primula farinosa	NT
Krusfrö	Selinum carvifolia	NT
Backklöver	Trifolium montanum	NT
Skogsalm	Ulmus glabra	CR
Mossor		
Vedtrappmossa	Anastrophyllum hellerianum	NT
Östersjöbrum	Bryum maraatii	EN
Skogstrådmossa	Fuscocephalozia affinis	VU
Vedflikmossa	Lophozia guttulata	NT
Aspfjädermossa	Neckera pennata	VU
Lavar		
Stor sönderfallslav	Bactrospora dryina	EN
Klosterlav	Biatoridium monasteriense	VU
Vedspik	Calicium abietinum	VU
Skuggorangelav	Caloplaca lucifuga	NT
Gul dropplav	Cliostomum corrugatum	NT
Blek kraterlav	Gyalecta flotowii	VU
Mörk kraterlav	Gyalecta truncigena	VU
Almlav	Gyalecta ulmi	VU
Ekpricklav	Inoderma byssaceum	VU
Gammelekslav	Lecanographa amylacea	NT
Lunglav	Lobaria pulmonaria	NT
Hjälmbrosklav	Ramalina baltica	NT
Rännformig brosklav	Ramalina calicaris	VU
Rosa skärelav	Schismatomma pericleum	NT
Rödbrun blekspik	Sclerophora coniophaea	NT
Brunskaftad blekspik	Sclerophora farinacea	VU
Gulvit blekspik	Sclerophora pallida	VU
Mörk lundlav	Scutula effusa	CR

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Svampar		
Lammticka	Albatrellus citrinus	VU
Jättekamskivling	Amanita ceciliae	NT
Kandelabersvamp	Artomyces pyxidatus	NT
Saffranticka	Aurantiporus croceus	CR
Apelticka	Aurantiporus fissilis	VU
Gyllensopp	Aureoboletus gentilis	VU
Linddyna	Biscogniauxia cinereolilacina	VU
Grangråticka	Boletopsis leucomelaena	VU
Sommarsopp	Butyriboletus fechtneri	VU
Rökfingersvamp	Clavaria fumosa	NT
Kungsspindling	Cortinarius elegantior	NT
Barrviolspindling	Cortinarius harcynicus	NT
Jättespindling	Cortinarius praestans	NT
Blårödling	Entoloma bloxamii	VU
Mjölrdskivling	Entoloma prunuloides	NT
Oxtungsvamp	Fistulina hepatica	NT
Korallticka	Grifola frondosa	NT
Bleksopp	Hemileccinum impolitum	VU
Koralltaggsvamp	Heridium coralloides	NT
Scharlakansvaxskivling	Hygrocybe punicea	NT
Vintertagging	Irpicodon pendulus	NT
Blackticka	Junghuhnia collabens	VU
Vit vedfingersvamp	Lentaria epichnoa	NT
Blåsvärting	Lyophyllum eustygium	NT
Lutvaxskivling	Neohygrocybe nitrata	NT
Vågticka	Osteina undosa	VU
Granticka	Phellinus chrysoloma	NT
Ullticka	Phellinus ferrugineofuscus	NT
Gränsticka	Phellinus nigrolimitatus	NT
Tallticka	Phellinus pini	NT
Stor aspticka	Phellinus populicola	NT
Ekticka	Phellinus robustus	NT
Rynkskinn	Phlebia centrifuga	VU
Brandticka	Pycnoporellus fulgens	NT
Gultoppig fingersvamp	Ramaria testaceoflava	NT
Motaggsvamp	Sarcodon squamosus	NT
Skumticka	Spongipellis spumeus	NT
Rutskinn	Xylobolus frustulatus	NT
Däggdjur		
Utter	Lutra lutra	NT
Fåglar*		
Duvhök	Accipiter gentilis	NT
Rörsångare	Acrocephalus scirpaceus	NT
Drillsnäppa	Actitis hypoleucos	NT
Kricka	Anas crecca	VU
Tornseglare	Apus apus	EN
Rosenfink	Carpodacus erythrinus	VU
Grönfink	Chloris chloris	N
Skrattmåå	Chroicocephalus ridibundus	NT

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Ärtsångare	<i>Curruca curruca</i>	NT
Hussvala	<i>Delichon urbicum</i>	VU
Mindre hackspett	<i>Dendrocopos minor</i>	NT
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	NT
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	NT
Sävspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	VU
Svartvit flugsnappare	<i>Ficedula hypoleuca</i>	NT
Havsörn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	NT
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>	NT
Gråtrut	<i>Larus argentatus</i>	VU
Fiskmåsar	<i>Larus canus</i>	NT
Havstrut	<i>Larus marinus</i>	VU
Nötkråka	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	NT
Bivråk	<i>Pernis apivorus</i>	NT
Grönsångare	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	NT
Gröngöling	<i>Picus viridis</i>	NT
Talltita	<i>Poecile montanus</i>	NT
Entita	<i>Poecile palustris</i>	NT
Buskskvätta	<i>Saxicola rubetra</i>	NT
Ejder	<i>Somateria mollissima</i>	EN
Stare	<i>Sturnus vulgaris</i>	VU
Rödvingetrast	<i>Turdus iliacus</i>	NT
Björktrast	<i>Turdus pilaris</i>	
Tofsvipa	<i>Vanellus vanellus</i>	VU
Fiskar		
Lake	<i>Lota lota</i>	NT
Insekter		
Mindre träffjäril	<i>Acosus terebra</i>	NT
Sadelrödbeck	<i>Ampedus sanguinolentus</i>	NT
Svartpälsbi	<i>Anthophora retusa</i>	NT
	<i>Atomaria badie</i>	NT
Klöverhumla	<i>Bombus distinguendus</i>	NT
	<i>Cryptophagus fuscicornis</i>	NT
Lindbrokmal	<i>Chrysoclista linneella</i>	VU
Praktmånblomfluga	<i>Eumerus grandis</i>	EN
Askbarkmott	<i>Euzophera pinguis</i>	NT
Ädelguldbagge	<i>Gnorimus nobilis</i>	NT
Franscitronbi	<i>Hylaeus difformis</i>	VU
Reliktbock	<i>Nothorhina muricata</i>	NT
Skeppsvarvsfluga	<i>Lymexylon navale</i>	NT
Becksvart kamklobagge	<i>Prionychys melanarius</i>	VU
Grön aspedbock	<i>Saperda perforata</i>	NT
Jättesvampmal	<i>Scardia boletella</i>	NT
Hedmätare	<i>Selidosema brunnearia</i>	NT
Plattad lövvedborre	<i>Xyleborus monographus</i>	NT
Sexfläckig bastardsvärmare	<i>Zygaena filipendulae</i>	NT

Skötselplan för Ängsö nationalpark

Enligt nationalparksförordningen ska nationalparker vårdas och förvaltas i enlighet med de syften för vilka de har bildats. Nationalparkens syfte och föreskrifter är styrande för förvaltningen. Skötselplanen anger närmare hur nationalparken ska vårdas och förvaltas.

